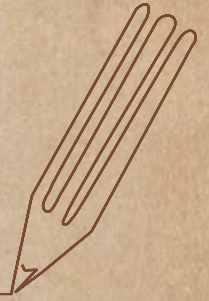

Πετρογραφήματα

Σχολικό περιοδικό του 4^{ου} Γυμνασίου Πετρούπολης

*100 χρόνια από την
Μικρασιατική καταστροφή*

Στον παππού και τη μαμά...

Σας μιμνασιαστικές ρίζες μας...

Μεγάλωσα στον «Συνοικισμό» της Μυτιλήνης, μια γειτονιά σκαρφαλωμένη σ' έναν καταπράσινο λόφο, στην οποία ρίζωσαν οι μικρασιάτες πρόσφυγες. Από το παράθυρο του σπιτιού στην οδό Κυδωνιών έβλεπα τα κύματα να φεύγουν από την απέναντι στεριά και να σκάνε με δύναμη πάνω στα υπολείμματα του λιμενοβραχίονα της Απάνω Σκάλας. Από την ίδια απέναντι στεριά είχαν φύγει τότε, το '22, ο παππούς με τη γιαγιά, διωγμένοι και κατατρεγμένοι. Κατάφεραν να σώσουν τη ζωή τους και να κάνουν μια νέα αρχή. Όμως τους στοιχειώναν οι αναμνήσεις των τρομακτικών στιγμών που έζησαν, καθώς και των αγαπημένων προσώπων που έμειναν πίσω και κανείς δεν ξέρει τι απέγιναν (άραγε ο μεγάλος αδελφός του παππού, ο Μανόλης ... ή ο προπάππος ο Περικλής...). Οι αναμνήσεις πρέπει να ήταν πολύ πικρές, πλήγωναν και ίσως γι αυτό δεν τις μοιράζονταν. Λιγόλογοι άνθρωποι, επικοινωνούσαν κυρίως με τα μάτια μεταξύ τους. Σε μας, τα εγγόνια τους όταν ρωτούσαμε, έλεγαν τα απολύτως απαραίτητα. Ακόμα και τη λέξη «Αϊβαλί» απέφευγαν να την πουν. Προτιμούσαν τη λέξη «απέναντι», κι αυτή η λέξη συνοδευόταν από ένα νεύμα, μια πικραμένη ματιά προς τα εκεί, απέναντι.

Λίγο πιο πέρα στην οδό Κυδωνιών βρίσκονταν τα γραφεία της ποδοσφαιρικής ομάδας του Συνοικισμού, της «Μικρασιατικής». Τις Κυριακές πηγαίναμε όλοι μαζί, ολόκληρες οικογένειες να την υποστηρίξουμε στους αγώνες της. Καμιά φορά βέβαια εγώ δεν ακολουθούσα, προτιμούσα να με αφήσουν στο σπίτι της γιαγιάς. Στιγμές απεριγράπτης γαλήνης... Μαγειρεύαμε μαζί και με μάθαινε να βγάζω τα σπόρια από τις ντομάτες για να γίνει καλή η σάλτσα. Δεν μπόρεσα όμως ποτέ να μάθω το μυστικό της, πώς κατάφεραν να έχουν τέτοια νοστιμιά τα γεμιστά της στην κατσαρόλα (όχι στον φούρνο, δεν γίνονται καλά, ξεραίνονται...). Πιθανότατα ήμουν πολύ μικρή για να κατανοήσω τις λεπτές τεχνικές της... Ή ίσως με παρέσερναν καμιά φορά οι ιστορίες που έλεγε ο παππούς για τον πόλεμο του '40 και την πορεία της επιστροφής του από το μέτωπο, τη δεύτερη μεγάλη πορεία της ζωής του για την οποία μιλούσε ευκολότερα...

Όταν αποφασίσαμε πως κεντρικό θέμα του φετινού μας περιοδικού θα είναι η Μικρά Ασία, σκεφτήκαμε πως δεν θα θέλαμε να είναι ένα τεύχος γεμάτο ιστορικές πληροφορίες. Αυτές είναι διαθέσιμες στον καθένα μας από τις αντίστοιχες πηγές. Θέλαμε να μείνουμε περισσότερο στο αποτύπωμα που άφησε στη συλλογική μας μνήμη η μικρασιατική καταστροφή αλλά και ο μικρασιατικός πολιτισμός. Να μιλήσουμε για μνήμες, μουσικές, γεύσεις, για τους πρόσφυγες παππούδες μας, για ανθρώπους που κυνηγήθηκαν, διώχτηκαν από τον τόπο τους, βίωσαν απίστευτη αγριότητα. Τραγικά θύματα καταστροφικού πολέ-

μου, πάλεψαν για να επιβιώσουν και στη συνέχεια να στήσουν μια νέα ζωή. Πολλοί τα κατάφεραν, προσαρμόστηκαν, προόδευαν. Αρκετοί βρήκαν εντέλει τη δύναμη να μιλήσουν, να μοιραστούν τις ιστορίες τους. Τα λόγια, η στάση τους, ένα πολύτιμο μάθημα για όλους μας, αφού μας δείχνουν πώς μπορεί κάποιος να νικήσει της απώλειας τον «μνησιπήμονα πόνο» και να τον μετουσιώσει σε παραγωγική, αποτελεσματική δράση...

μνησιπήμων πόνος: φράση από τον «Αγαμέμνονα» του Αισχύλου, που ο σπουδαίος μικρασιάτης ποιητής μας Σεφέρης ενέταξε στον «Τελευταίο Σταθμό»:

...ένα παρθένο δάσος σκοτωμένων φίλων το μυαλό μας.

Κι α σου μιλώ με παραμύθια και παραβολές
είναι γιατί τ' ακούς γλυκότερα, κι η φρίκη
δεν κουβεντιάζεται γιατί είναι ζωντανή
γιατί είναι αμίλητη και προχωράει.
στάζει τη μέρα, στάζει στον ύπνο
μνησιπήμων πόνος.

Δέσποινα Κλαδίτου

«Οι πρόσφυγες - Η κοιλάδα του Κλαυθμώνος»
δια χειρός Φώτη Κόντογλου

Πετρογραφήματα • Ιούνιος 2023

Συντακτική ομάδα: Τα παιδιά του Β1
Υπεύθυνοι καθηγητές: Κλαδίτου Δέσποινα,
Τσουκνάκη Ευαγγελία, Μουσά Κωστούλα

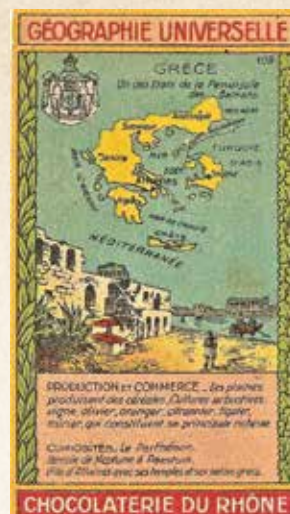
Ευχαριστούμε θερμά την κυρία Δελτούζου Μάρθα,
τη μαμά των συμμαθητριών μας Ελένης & Κυριακής
Παπαδημητρίου, για την πολύτιμη προσφορά της
στο στήσιμο και την εκτύπωση του φετινού τεύχους.

Μικρασιατική Καταστροφή: Μια σύντομη αναδρομή στα γεγονότα

«Η Μικρασία, που πλήρωσε την πολιτική της Αντάτ, δεν ήταν ψεύτικη και κανένα χρυσωμένο ψέμα δεν μπορεί να σκεπάσει την τραγική μοίρα των Ελλήνων που την κατοικούσαν. Ήταν μια χώρα με χώματα καρπερά, ευλογημένα, χορτάτα από την βλάστηση. Σαν άνοιγες την Κυριακή τις πόρτες των σπιτιών, αντάμωνες έναν κόσμο δουλευτάδων με την καθαρή του αλλαξιά, το γιορτινό του τραπέζι, το ρακί του, το μερτικό του στη χαρά και άσβηστο πόθο να λυτρωθεί από την ραγιαδοσύνη. Κι ύστερα πέρασε από αυτήν την χώρα ο «ψωροφύτης» του πολέμου και ύστερα, η ξυριστική μηχανή του ξεριζωμού...»

Διδώ Σωτηρίου

- 1918. Λήγει ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και η Ελλάδα με πρωθυπουργό τον Ελευθέριο Βενιζέλο είναι μεταξυ των νικητών. Βρίσκεται πολύ κοντά στην πραγματοποίηση της «Μ. Ιδέας», της ένωσής της με τους Έλληνες που κατοικούν στις αρχαίες κοιτίδες του Ελληνισμού στη μικρασιατική χερσόνησο.
- Οι σύμμαχοι της δίνουν την εντολή να στείλει στρατεύματά στη Μικρά Ασία και πράγματι, στις **2 Μαΐου 1919**, ο ελληνικός στρατός αποβιβάζεται στη Σμύρνη, με σκοπό να προστατεύσει τον πληθυσμό της από τις άτακτες τουρκικές ομάδες ανταρτών που λέγονταν τσέτες και τις αυθαιρεσίες της Οθωμανικής διοίκησης. Ο ελληνικός πληθυσμός της Σμύρνης υποδέχθηκε με ενθουσιασμό τα ελληνικά στρατεύματα.
- Όμως οι Τούρκοι αντιδρούν. Μάλιστα ένας Τούρκος αξιωματικός, ο Μουσταφά Κεμάλ, έχοντας έρθει σε ρήξη με τον Σουλτάνο, ξεκινά άτακτο πόλεμο κατά των Ελλήνων και των Συμμάχων τους. Στις **19 Μαΐου του 1919** ο Κεμάλ θα αποβιβαστεί στη Σαμψούντα για να ξεκινήσει νέες συστηματικές διώξεις των Ελλήνων του πολύπαθου Πόντου. Ήδη από το 1914 η περιοχή αυτή είχε υποστεί φοβερούς διωγμούς από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, που προσέλαβαν τις διαστάσεις γενοκτονίας.
- Ο ελληνικός στρατός αποφασίζει να επιχειρήσει προέλαση στην μικρασιατική ενδοχώρα, προκειμένου να προστατευτούν οι ελληνικοί πληθυσμοί από τις επιθέσεις των Τούρκων που εξορμούν από εκεί. Ξεκίνησε έτσι η **Μικρασιατική Εκστρατεία**, η οποία αρχικά υπήρξε νικηφόρα. Οι δυσκολίες όμως στον ανεφοδιασμό και η έλλειψη χαρτών ακριβείας και ιππικού κατέστησαν την εκστρατεία μακρόχρονη και εξαντλητική.
- Τον Ιούλιο του 1920 υπογράφηκε η **Συνθήκη των Σεβρών**. Η Ελλάδα πια φτάνει ως τα πρόθυρα της Κωνσταντινούπολης, ενώ της ανήκουν τα νησιά του Β.Α. Αιγαίου. Επίσης ορίζεται ότι η περιοχή της Σμύρνης θα βρισκόταν υπό ελληνική διοίκηση και κατοχή για πέντε χρόνια. Ύστερα από την περίοδο αυτή οι κάτοικοι της με δημοψήφισμα θα αποφάσιζαν αν θα προσαρτηθεί στην Ελλάδα.
- Όμως τον **Νοέμβριο του 1920** θα συμβεί κάτι απροσδόκητο. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος χάνει τις εκλογές. Έναν μήνα νωρίτερα, ο βασιλιάς της Ελλάδας Αλέξανδρος, με τον οποίο ο Βενιζέλος είχε καλή συνεργασία, πεθαίνει από μόλυνση που του προκάλεσε το δάγκωμα μιας μαιμούς. Έτσι, θα επικρατήσει η αντιβενιζελική παράταξη και θα επαναφέρει στην Ελλάδα τον φιλογερμανό βασιλιά Κωνσταντίνο, που ήταν ανεπιθύμητος στους Συμμάχους.
- Οι αντιβενιζελικοί επικράτησαν επειδή υποσχέθηκαν στον λαό, που είχε κουραστεί από τις σχεδόν δεκαετίες συνεχείς στρατιωτικές κινητοποιήσεις, τον τερματισμό του πολέμου, και την επιστροφή των Ελλήνων στρατιωτών στα σπίτια και τις οικογένειές τους. Όμως δεν κράτησαν τον λόγο τους. **Ο πόλεμος συνεχίστηκε** και μάλιστα υπό νέα ηγεσία του ελληνικού στρατεύματος.
- Αυτές οι εξελίξεις είναι πολύ **δυσμενείς για την Ελλάδα**. Οι Σύμμαχοι θα σταματήσουν να στηρίζουν την προσπάθειά της στη Μικρά Ασία, ενώ αντίθετα ο Κεμάλ αποκτά όλο και περισσότερους ισχυρούς συμμάχους. Στο μικρασιατικό μέτωπο οι απώλειες είναι πια τεράστιες. Τον Αύγουστο του 1921 η προέλαση των Ελλήνων σταματά.
- Στις **13 Αυγούστου 1922**, πραγματοποιείται μεγάλη τουρκική αντεπίθεση και το μέτωπο καταρρέει. Οι Τούρκοι προελαύνουν, ενώ ο ελληνικός στρατός αποχωρεί από την περιοχή. Οι Έλληνες κάτοικοι της Μικράς Ασίας και ειδικότερα της Σμύρνης βρέθηκαν στο έλεος των Τούρκων.
- Στις **27 Αυγούστου 1922** οι Τούρκοι μπαίνουν στη

Η Ελλάδα της Συνθήκης των Σεβρών

Σμύρνη. Η πόλη παραδίδεται στις φλόγες και οι Έλληνες κάτοικοι της παραδίδονται στη σφαγή και τη λεηλασία. Αναζητούν κάθε μέσο σωτηρίας στο λιμάνι, όπου γίνονται θύματα απερίγραπτης βαναυσότητας. Κάποιοι τα κατάφεραν και πήραν το δρόμο της προσφυγιάς, αφήνοντας για πάντα τις πατρογονικές τους εστίες. Από μακριά παρακολουθούσαν το δράμα τους άπραγοι οι πρώην σύμμαχοι της Ελλάδος στα πολεμικά τους πλοία με εντολή να μη δεχτούν κανέναν καταδιωγμένο.

■ Ο πλήρης **απολογισμός** αυτής της καταστροφής είναι πράγματι πολύ δύσκολος. Οι αρπαγές και οι λεηλασίες, οι βασανισμοί, οι βιασμοί, οι εκτελέσεις, ο ευτελισμός κάθε ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ο τρόμος, αλλά και αργότερα οι ατέλειωτες πορείες και ο αφανισμός των αιχμαλώτων στα διαβόητα “τάγματα εργασίας” δεν έχουν μέχρι σήμερα ερευνηθεί πλήρως.

■ Οι **Έλληνες πρόσφυγες** κατευθύνθηκαν στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και στη συνέχεια προς την ελληνική ενδοχώρα. Είχαν να αντιμετωπίσουν τον ξεριζωμό, την απώλεια αγαπημένων προσώπων και των περιουσιών τους. Χρειάστηκε να ζήσουν σε σκηνές, σε αυτοσχέδιες παράγκες, σε αποθήκες. Το ελληνικό κράτος ανέλαβε το δύσκολο έργο της αποκατάστασής τους: Έπρεπε να απορροφηθούν περίπου 1,5 εκατομμύριο άνθρωποι, σχεδόν το ένα τέταρτο του ελληνικού πληθυσμού, παρά τις αντικειμενικές δυσχέρειες, όπως τη δεινή οικονομική κατάσταση της χώρας.

■ Αρχικά υπήρξαν αντιμαχίες μεταξύ των προσφύγων και των γηγενών, οι οποίοι θεώρησαν ότι η παρουσία των προσφύγων θα επιδεινώσει τα προβλήματα που ήδη είχαν. Όμως υπήρξαν και πολλοί άνθρωποι που άνοιξαν τα σπίτια τους, έδω-

σαν τρόφιμα και ρουχισμό, πρόσφεραν ό,τι μπορούσαν.

■ Οι **Μικρασιάτες τελικά εντάχθηκαν και πρόσφεραν** πολλά στην Ελλάδα, αφού με την εργατικότητά τους συνέβαλαν στην οικονομική ανάπτυξη της. Επίσης ενίσχυσαν τον πληθυσμό της και μάλιστα με ελληνικό πληθυσμό που σε μεγάλο βαθμό είχε υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Πολλοί διέπρεψαν στις τέχνες και τα γράμματα. Η πολιτιστική παράδοση αλλά και η λαϊκή κουλτούρα των προσφύγων επηρέασαν τον πολιτισμό της χώρας μας και τη διαμόρφωση της σημερινής ελληνικής ταυτότητας.

Πολεμικές Επιχειρήσεις

Τα ευρωπαϊκά μας νέα...

■ Η χρονιά κύλησε με την επιτυχή συμμετοχή μαθητών μας από τα τμήματα Α1, Α4 και Α5 σε δύο εκπαιδευτικά ευρωπαϊκά προγράμματα **eTwinning**:

- **Let's paint our story**
- **European Journey**

Η καθοδήγηση έγινε από τις καθηγήτριες κ. Αδαμαντία Λιακουρίσιου (Αγγλικών), κ. Ευαγγελία

Τσουκνάκη (Πληροφορικής), κ. Ιφιγένεια Γεωργακή (Πληροφορικής) και κ. Θεοδώρα Μπέτσου (Φιλολόγο). Ξεχωριστή στιγμή υπήρξε η ανακοίνωση της απονομής στο σχολείο μας της **Ευρωπαϊκής Σχολικής Ετικέτας (European School Label)** για το 2023-24, αποτέλεσμα του σταθερού ευρωπαϊκού προσανατολισμού της σχολικής μας μονάδας.

■ Στο σχολείο μας απονεμήθηκε η **Διαπίστευση Erasmus+**, η οποία ισχύει από την 1/2/2022 έως 31/12/2027 και καθιστά απλούστερες τις διαδικασίες συμμετοχής μας στο συγκεκριμένο πρόγραμμα. Ήδη την τρέχουσα σχολική χρονιά υλοποιήθηκαν κινητικότητατες από εκπαιδευτικούς του σχολείου μας και βρίσκεται σε εξέλιξη η διάχυσή τους. Περισσότερα θα σας πούμε στο επόμενο τεύχος του περιοδικού μας, που θα έχει ως κεντρικό θέμα τις ευρωπαϊκές μας δράσεις.

Λογοτεχνία και Μικρασιατική Καταστροφή

“Δε διάλεξα τα γεγονότα. Με διαλέξανε. Τα ‘ζησα, με τσουρουφλίσανε, κόηκα μέσα σ’ αυτά, κακά τα ψέματα. Αν δεν έχεις βιώματα, όσο ταλέντο κι αν διαθέτεις, όση φαντασία, δε βγαίνουν γνήσια πράγματα χωρίς συνεργασία με τη ζωή...”

Διδώ Σωτηρίου

Η άφιξη των μικρασιατών προσφύγων το 1922 δρομολόγησε μεγάλες αλλαγές στην ελληνική κοινωνία, την οικονομία, τις τέχνες και τα γράμματα. Δραστήριοι, δυναμικοί και αποφασισμένοι να ριζώσουν, γρήγορα ενεργοποιήθηκαν, εντάχθηκαν στην ελληνική κοινωνία και άρχισαν να την συνδιαμορφώνουν με τους γηγενείς. Με τις ιδέες και το έργο τους επηρέασαν την πνευματική ζωή του τόπου μας και έφεραν στη λογοτεχνία έναν αέρα ανανέωσης, ο οποίος εκφράστηκε κυρίως μέσα από την περίφημη **Γενιά του Τριάντα**.

Τόσο οι πρόσφυγες όσο και οι «παλαιοελλαδίτες» λογοτέχνες της εποχής εκείνης εμπνέονται από τα κοινά δυσάρεστα βιώματα των πολέμων, της καταστροφής και του θανάτου της Μεγάλης Ιδέας, τα οποία καταθέτουν στα κείμενά τους. Είναι δημοτικιστές, τους απασχολεί η έννοια της **ελληνικότητας** και η ελληνική παράδοση. Οι ποιητές υιοθετούν τον **ελεύθερο στίχο** και οι πεζογράφοι καλλιεργούν το **μυθιστόρημα**. Πολλοί δείχνουν θερμό ενδιαφέρον για τη λαογραφία, μελετούν τα «Απομνημονεύματα» του Μακρυγιάννη και το έργο λαϊκών ζωγράφων, όπως ο Θεόφιλος.

Κάποιοι από αυτούς δεν κατορθώνουν να ξεπεράσουν το παρελθόν και αναφέρονται συχνά στις χαμένες πατρίδες. Η νοσταλγική αναπόληση του παρελθόντος δημιουργεί μια ονειρική ατμόσφαιρα στα κείμενά τους (αναφερόμαστε στους Φώτη Κόντογλου, Ηλία Βενέζη, Στρατή Δούκα από το Αϊβαλί και τον Στράτη Μυριβήλη από την Μυτιλήνη, οι οποίοι αποτελούν τη λεγόμενη Αιολική Σχολή). Άλλοι νιώθουν ότι ανοίγεται μπροστά τους μια καινούρια εποχή και επιθυμούν τη συμμετοχή στην πνευματική ζωή της Ευρώπης (όπως ο Γιώργος Θεοτοκάς). Αξιόλογο έργο άφησε πίσω του και ο Κοσμάς Πολίτης, ενώ μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ξεκινούν τη συγγραφική τους πορεία ο Τάσος Αθανασιάδης, η Διδώ Σωτηρίου, η Μαρία Ιορδανίδου.

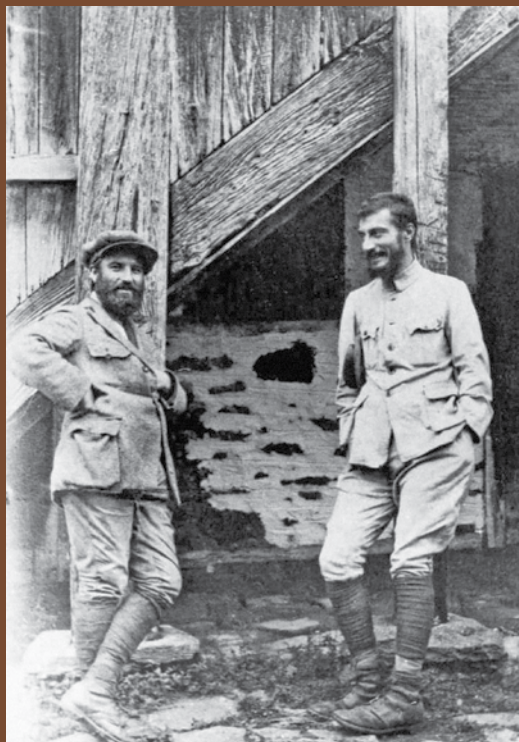
Το έργο αυτών των λογοτεχνών πέρα από την υψηλή λογοτεχνική αξία του, λειτουργεί και ως σημαντική πηγή πληροφοριών για τα γεγονότα που καταγράφουν.

ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ

Ο Στρατής Δούκας ήταν συγγραφέας, κριτικός τέχνης και ζωγράφος. Γεννήθηκε στα Μοσχονήσια (μια συστάδα μικρών νησιών μπροστά από το Αϊβαλί). Τέλειωσε το Γυμνάσιο στο Αϊβαλί.

Το 1912 γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και συγκατοίκησε με τον Φώτη Κόντογλου, με τον οποίο συνδεόταν φιλικά από τα γυμνασιακά τους χρόνια. Με την κήρυξη του Α΄ παγκόσμιου πολέμου διέκοψε τις σπουδές του και επισκέφτηκε το Άγιο Όρος. Ένα χρόνο αργότερα ασχολήθηκε με λαογραφικές μελέτες στη Μυτιλήνη. Το 1916 κατατάχτηκε εθελοντής στην Εθνική Άμυνα και υπηρέτησε ως στρατιώτης και αξιωματικός στο μακεδονικό και στο μικρασιατικό μέτωπο, όπου τραυματίστηκε. Το 1923, μόλις απολύθηκε, ενδιαφέρθηκε ζωηρά για την μεταφύτευση στην Ελλάδα των ανατολίτικων βιοτεχνιών (της αγγειοπλαστικής Κιουτάχειας και της ταπητουργίας), ενώ παράλληλα διοργάνωσε εκθέσεις ζωγραφικής με έργα των Φώτη Κόντογλου και Σπύρου Παπαλουκά.

Υπήρξε ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών. Συμμετείχε σε συλλόγους που

Ο Στρατής Δούκας με τον ζωγράφο Σπύρο Παπαλουκά στο Άγιο Όρος το 1923

Βασισμένοι λοιπόν στα κείμενα των λογοτεχνιών αλλά και στις μαρτυρίες απλών ανθρώπων που έζησαν εκείνα τα χρόνια, θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε τον ελληνισμό της Μ. Ασίας, να κατανοήσουμε πώς ζούσαν, πώς ξεριζώθηκαν βίαια από τον τόπο τους και έγιναν πρόσφυγες, πώς κατόρθωσαν να ανακάμψουν και να προκόψουν.

«Αναζητείται ο Γεώργιος Κ. από τα Βουρλά της Σμύρνης, ετών 51. Την 5η Σεπτεμβρίου του 1922, ο Γεώργιος Κ. βρισκόταν στο λιμάνι της Σμύρνης με τη θεία του Ιωάννα Θ. και προσπάθησαν να επιβιβαστούν σε βάρκα με προορισμό τη Χίο. Κατά την επιβίβασή τους ο δεκατετράχρονος τότε Γεώργιος Κ. ξέφυγε από το χέρι της θείας του και χάθηκε στο πλήθος. Έκτοτε αγνοούνται τα ίχνη του. Τον αναζητούν τα αδέρφια του Παύλος και Ελένη.»

Για πολλά χρόνια ανθρώπινες τραγωδίες σαν κι αυτήν, συμπυκνωμένες σε μικρά κείμενα με στερεότυπη διατύπωση, ακούγονταν από το ραδιόφωνο μετά το μεσημεριανό δελτίο ειδήσεων και γέμιζαν με το μυστήριο τους τις ψυχές των ακροατών. Μιλάμε φυσικά για τις αναζητήσεις του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού που ένωσαν πολλούς ανθρώπους με τις οικογένειές τους... Καθώς πενούσαν τα χρόνια στις αναζητήσεις των Μικρασιατών προστέθηκαν κι άλλες που είχαν σχέση με την Κατοχή και τον Εμφύλιο...

είχαν σχέση με την λογοτεχνία και τα εικαστικά, και στην έκδοση περιοδικών με την ίδια θεματολογία. Επίσης μελέτησε το έργο του γλύπτη Γ. Χαλεπά.

Το 1940-1941 υπηρέτησε ως αξιωματικός στον ελληνοϊταλικό πόλεμο. Προσχώρησε στο ΕΑΜ και βασανίστηκε από τους Γερμανούς, ενώ υπέστη διώξεις και στην περίοδο της δικτατορίας.

Θεωρείται ως ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της Αιολικής Σχολής, όπως αυτή προσδιορίζεται μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της Γενιάς του '30.

Σημαντικά έργα του, «Η ιστορία ενός αιχμαλώτου», «Οδοιπόρος», «Ενώτια».

Πρόλογος από την Ιστορία ενός αιχμαλώτου

Η ιστορία τούτη είναι απόχτημα μιας βραδιάς που πέρασα σ' ένα χωριό Αιχμαλώτων. [...] Μονάχα οι ηλίθιοι και οι νεκροί έχουν δικαίωμα να λησμονούν· μα όσοι έχουν την νιοή της ζωής μέσα τους, οφείλουν να θυμούνται για να στοχάζονται και να συχωρούν. Η μνήμη είναι εκείνη που δίνει θροφή στο πνεύμα και στην καρδιά. Η μνήμη είν' ένα ωραίο καθήκον μέσα στη ζωή. Ας βγουν λοιπόν από κάποια πρωτοβουλία ένα ή δυο πλήρη συνεργεία κι ας συλλέξουν αυτά τα πολύτιμα ψηφιδώματα (δηλ. ιστορίες προσφύγων, όπως τις αφηγούνται οι ίδιοι) με τα οποία θα στολίσουμε το νέο πνευματικό ναό μας. Χωρίς αυτά θα 'ναι τρομακτικά άδειος· συλλέξατέ τα, ψηφί ψηφί, με προσοχή και μ' αγάπη και μην αφήνετε να χάνεται ό,τι είναι τόσο ακριβά πληρωμένο.

Για μίαν ανάλογη, λοιπόν, πλήρη εργασία, προσφέρω, προς το παρόν, την ιστορία τούτη σα μια δοκιμή και μίαν απλή προσπάθεια.

(Στρατής Δούκας, Μάρτης 1929).

Πορτρέτο του Σ. Δούκα διά χειρός Φ. Κόντογλου

ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ: Ο ΛΟΓΟΣ Σ' ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΕΖΗΣΑΝ ΕΚΕΙ

ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΠΟΥ ΖΟΥΣΑΜΕ ΣΤΗ Μ. ΑΣΙΑ...

Αδερφέ μου, ξέρω πως είσαι κι εσύ κουρασμένος από την ταραχή του κόσμου. Έλα λοιπόν να πάμε πάλι στα μέρη που ζούσανε εκείνοι οι απλοί άνθρωποι, να ξεφύγουμε για λίγον καιρό από τ' άσπλαχνα τα δόντια ετούτης της ρόδας που γυρίζει δίχως να πάψει μέρα-νύχτα, και που αλέθει αλύπητα, μυαλά, καρδιές, κορμιά, ψυχές.

Φώτης Κόντογλου

Στις αναπολήσεις των προσφύγων οι χαμένες πατρίδες μοιάζουν με τον Παράδεισο από τον οποίο εκδιώχτηκαν. Εύφορα χώματα ανταπέδιδαν με καλές σοδειές τη σκληρή δουλειά των ανθρώπων, ενώ η διασκέδαση ήταν απαραίτητο στοιχείο της ζωής:

«Αν υπάρχει αυτό που λένε παράδεισος, το χωριό μου ο Κιρκιντζές, ήταν ένα δείγμα του. Κοντά στο Θεό ζούσαμε, ψηλά, ανάμεσα σε κατάφυτα βουνά και ξαγναυτεύαμε ολόκληρο τον καρπερό κάμπο της Έφεσος, που ήτανε δικός μας ίσαμε τη θάλασσα, όλο συκομπαχτσέδες και λιόδεντρα, καπνά, μπαμπάκια, σάβια, καλαμπόκια και σουσάμια. [...] Του Αι-Δημητρίου γίνονταν όλοι οι γάμοι. Δεκαπέντε με είκοσι ζευγάρια περιμένανε αράδα για τα στεφανώματα. ...Όλη τη μέρα και τη νύχτα λαλούσανε στις εξοχές τα βιολιά, τα ούτια, τα σάβια, και τα ντουμπιλέκια. Κάτω από τα δέντρα στήνονταν χοροί, καρσιλαμάδες, χασάπικοι, ζειμπέκικοι... Θέλεις η θέρμη της Ανατολής, θέλεις η καρπερή γη μας έσπρωχνε στο τραγούδι. Με το τραγούδι ζυπνούσαμε με το τραγούδι βαδίζαμε σε χαρές ή σε λύπες... Δε γινόταν δουλειά χωρίς τραγούδι. Το μάζωμα της ελιάς, τα ξεβοτανίσματα, τα καπνά, η σταφίδα, το σύκο. Κάμποι και βουνά αντηχούσανε από τα τραγούδια μας».

Διδώ Σωτηρίου, Ματωμένα χώματα

Οπωσδήποτε οι άνθρωποι είχαν κι εκεί τα προβλήματά τους (φτώχεια, κοινωνικές ανισότητες), τα οποία περιγράφονται ρεαλιστικά. Η νοσταλγική διάθεση όμως κυριαρχεί τελικά και τα τυλίγει όλα:

«Κρύο τάντανο έκανε, παραμονή Χριστούγεννα. Ό αγέρας σά νά 'τανε κρύα φωτιά κι έκαιγε. Μά ό κόσμος ήτανε χαρούμενος, γεμάτος κέφι. Είχε βραδιάσει κι ανάψανε τὰ φανάρια με τὸ πετρόλαδο. Τὰ μαγαζιά στὸ τσαρσί φεγγολούσανε, γεμάτα ἀπ' ὄλα τὰ καλά. Ό κόσμος μπαινόβγαине καὶ ψώνιζε· ἀπὸ τὸ 'να τὸ μαγαζὶ ἔβγαине, στ' ἄλλο ἔμπαινε. Κι ὄλοι χαιρετιόντανε καὶ κουβεντιάζανε με γέλια, με χαρές.

Οἱ μεγάλοι καφενέδες ἦτανε γεμάτοι καπνὸ ἀπὸ τὸν κόσμο ποὺ φουμάριζε. Ό καφενὲς τ' Ἀσημένιου εἶχε μεγάλη φασαρία, χαρούμενη φασαρία. Εἶχε μέσα δύο σόμπες, καὶ τὰ τζάμια ἦτανε θαμπά, ἀπ' ὄξω ἔβλεπες σὰν ἤσκισους τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ μουστερήδες εἶχανε βγαλμένες τὶς γοῦνες ἀπὸ τὴ ζέστη, κόσμος καλός, καλοπερασμένοι νοικοκυραῖοι. [...]

Ἰσια-ἴσια ἀντίκρυ στὴ μεγάλη πόρτα τοῦ καφενέ ἦτανε ἓνα μικρὸ καφενεδάκι, τὸ πιὸ φτωχικὸ σ' ὄλη τὴν πολιτεία, μία ποντικότρυπα.

Ἐνῶ ὁ μεγάλος ὁ καφενὲς φεγγολογοῦσε καὶ τὰ τζάμια ἦτανε θολὰ ἀπὸ τὴ ζέστη, ἡ ποντικότρυπα ἦτανε σκοτεινὴ, γιατί ἡ λάμπα, μία λάμπατσιμπλιασμένη, μία ἀναβε, μία ἔσβηνε, ὅπως ἔμπαινε ὁ χιονιάς ἀπὸ τὰ σπασμένα τζάμια τῆς πόρτας. [...]

Ό φουκαρὰς ὁ καφετζῆς, γιὰ νὰ μὴν παγώσει, ἔκανε σουλάτσο, πηγαινοερχότανε ἀπὸ τὸ τεζάκι ἴσαμε τὴν πόρτα, με τὴν παλιογούνα ριχμένη ἀπὸ πάνω του καί, γιὰ νὰ δώσει κουράγιο στὴν πελατεία, ἐκεῖ ποὺ σουλατσάριζε, τὸν ἐπιανε τὸ σύγκρο καὶ χτυπούσανε τὰ κατωσάγονά του, κι ἔσφιγγε ἀπάνω του τὴν παλιοπατατούκα του κι ἔλεγε:

— Ἐεεέχ! Μωρὲ ζεστὸ ποὺ εἶναι τὸ καφενεδάκι μας!...

Ἦστερα γύριζε κι ἔδειχνε τὸν μεγάλον καφενέ, ποὺ καπνίζανε κάργα οἱ σόμπες, κι ἔλεγε:

— Ἀντίκρυ, σκυλι ψοφᾶ ἀπὸ τὸ κρύο..., σκυλι ψοφᾶ!

Ό καημένος ὁ μπαρμπα-Χατζῆς!»

**Φώτης Κόντογλου,
Το Αἶβαλί η πατρίδα μου**

Οι παραδόσεις και η τήρηση των εθίμων είχαν μεγάλη σημασία για τους Μικρασιάτες αφού έτσι διαφύλασσαν την πολιτισμική συνέχεια και την ελληνικότητά τους. Ο Ηλίας Βενέζης αναφέρεται σε πρωτοχρονιάτικα έθιμα με τρόπο συγκινητικό, αφού τα συνδέει με την καταστροφή που ακολούθησε, αποδίδοντας το κλίμα που επικρατούσε τη μοιραία χρονιά του 1922:

«Έτσι έγιναν όλα, όπως κάθε χρόνο, την Πρωτοχρονιά του 1922. Όμως, μήπως δε σταύρωσαν την πίτα «τρεις» με το μαχαίρι; Μήπως δε «μελέτησαν» σωστά τα κομμάτια της; Μήπως δεν πάτησαν σωστά πάνω της τη σφραγίδα και ο δικέφαλος αποτυπώθηκε μονοκέφαλος ή ακέφαλος; Μήπως το «φλουράκι» το κέρδισε το Τουρκάκι που παραστεκόταν ή του το «μαρτύρησε» το πονηρό Φραγκάκι; Μήπως δεν πέτυχε ο αϊβασιλιώτικος χαλβάς της Κασταμονίτισσας; Μήπως ξέχασαν να ανανεώσουν τα παλιά κλαδιά ελιάς και δάφνης στα εικονοστάσια τους; Ή μήπως το πρωί της Πρωτοχρονιάς του '22 πυκνή ομίχλη έκρυβε τη θέα του αχιόνιστου Γιαμανλάρ Νταγ; Μήπως, πάλι, έπιασαν κάποιες κατάρες των Λεβαντίνων εμπόρων που είχαν θησαυρίσει κάτω απ' το παλιό τουρκικό καθεστώς των διομολογήσεων και τώρα έβλεπαν ότι δεν μπορούσαν να εκμεταλλευτούν τους Έλληνες; Ή μήπως πίσω απ' τα καφάσια των παραθύρων τα κατακόκκινα από λύσσα μάτια των Τούρκων «μάτιαζαν» το Ελληνικό στοιχείο, που ζούσε το όνειρο της Ανάστασης; Δεν μπορεί, κάποιο κακό σημάδι θα είδαν οι Μικρασιάτες την παραμονή ή ανήμερα της Πρωτοχρονιάς!»

Σε ότι αφορά τις σχέσεις με τους Τούρκους παρατηρείται μια σαφής διάκριση ανάμεσα στους καλούς ή ίσως κάποιες φορές αφελείς Τούρκους, με τους οποίους συμβίωναν αρμονικά τηρώντας βέβαια συγκεκριμένους κανόνες, και στον σκληρό και απάνθρωπο εθνικό εχθρό, που

προκαλούσε συμφορές στον μικρασιατικό Ελληνισμό. Η Μαρία Ιορδανίδου δίνει ένα τέτοιο παράδειγμα της συνύπαρξής τους και του τρόπου που έβλεπε τα γεγονότα η άδολη λαϊκή ψυχή:

«Με την άνω τάξη -των Τούρκων- κανένα πάρε δώσε. Ποτέ Ρωμιός δεν πατούσε το πόδι του σε τούρκικο σπίτι, ποτέ Τούρκος δεν έμπαινε στο δικό μας. Ούτε αυτοί οι πλανόδιοι... Δεν έμπαιναν μέσ στο σπίτι, ποτέ. Στο κατώφλι ήταν οι αγάπες όλες. Η γιαγιά μου έψηνε το πρωί καφεδάκι, κάθονταν στο κατώφλι της. Και κάθονταν κι ο μπεχτσή, ο νυχτοφύλακας. -Έλα δω, μπρε Αχμέτ, τα μάθες τα νέα; (ο μπεχτσή καταλάβαινε ελληνικά κι η γιαγιά μου καταλάβαινε τούρκικα) Σφαή πάλι... Σφαή πάλι στα Άδανα, κακό χρόνο να 'χουνε τα βρωμόσκυλα... -Βαχ, βαχ έλεγε αυτός.

Τώρα ποιιοι είναι τα βρωμόσκυλα δεν ήξερε.

-Πάλι σφάζαν, σηκώθηκαν και σφάζαν.

Ποιοι ήταν αυτοί;

Για τους Ρωμιούς της Πόλης οι Τούρκοι ήτανε ένα πράγμα ακαθόριστο... ένα πράγμα σα να λέμε... χολέρα, πλημμύρα, σεισμός... ένα τέτοιο πράγμα, οι Τούρκοι γενικά. Αλλά ειδικά ο Μεχμέτ, ο Αλής, ο Χασάν που ήταν δίπλα τους, τι σχέση είχαν με αυτά τα πράγματα, αυτοί ήταν αγαπημένοι μεταξύ τους. Κατάλαβες πώς ήταν οι σχέσεις;»

από αφήγηση της Μαρίας Ιορδανίδου
στην εκπομπή της ΕΡΤ «ΜΟΝΟΓΡΑΜΜΑ»

ΜΟΙΡΟΛΟΓΩ ΤΗΝ ΚΟΥΡΣΕΜΕΝΗ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ...

«Είδα κομμένα δέντρα που μάχονταν ν' ανθίσουν μέσα σε σκοτεινούς τάφους. Είδα πληγωμένα θεριά που παλεύανε ίσαμε την ύστατη πνοή τους να ζήσουνε. Μα σαν τη βουλή τ' ανθρώπου να παλεύει για τη ζωή, δε γνώρισα άλλη.»

Διδώ Σωτηρίου, Ματωμένα χόματα

Η φωτιά... η λεπλασία... η σφαγή... η απάνθρωπη βία... η ανείπωτη φρίκη...ο ξεριζωμός... Το τραύμα αυτών που επέζησαν.

Ας δώσουμε τον λόγο σε αυτούς που τα βίωσαν:

«Σιγά σιγά, πήρε τ' αφτί μου ένα βουητό, σα να κύλαγε άγριο ποτάμι, ξεχειλούσε κατά δω, ζύγωνε ολοένα. Και ζαφνικά, μπουκάρανε απ' τα σοκάκια κοπάδι ανθρώποι, σκυφτοί, αλαφιασμένοι, μ' ένα μπόγο στον ώμο, μ' ένα μωρό στην αγκαλιά, μ' ένα τέντζερε στα χέρια ή μ' ένα μύλο του καφέ, πράματα ασυλλόγιστα, τρελά, μουγγοί, ούτε γυναίκες στριγγλίζανε ούτε γέροι να βογγάνε ούτε μωρά να κλαψουρίζουνε — μονάχα σούρσιμο στο χόμα και ποδοβολητό. Μουγγοί, σκυφτοί, μ' αγριεμένα μούτρα, τραβάγανε μπροστά.

Φόρεσα ένα παντελόνι πάνω από τη νυχτικιά μου και κατέβηκα στ' Αλάني. Πέσαμε πλάι τους.

— Βρε παιδιά, πού πάτε;

Δείζανε μπροστά.

— Σταθείτε, βρε παιδιά, δεν έχει φόβο εδώ, μπειτε στα σπίτια μας, είναι δικά σας. Μπειτε να ζαποστάσετε.

Δεν αποκρίνονταν, μόνο τραβάγανε μπροστά. Βγαίνανε απ' την κόλαση, πορτοκαλιοί και κόκκινοι απ' τη μεριά που χτύπαγε η φωτιά. [...]

— και νά, καθώς κοιτάζαμε, μια φλόγα ξεπήδησε από μια σκεπή, μιαν άλλη κείθε, μια άλλη δώθε, άρπαζε μια βελέντζα εδώ, ένα στρώμα εκεί, μια μπατανία, ένα κοφίνι, αφανοί του Αι - Γιάννη, κανένας δεν τους πήδαγε, ύστερα λαμπάδιασε το πεύκο του μπαζέ μας, πετάγονταν οι κουκουνάρες ίδιες φλογισμένα τοπία —μην τρέχεις, είπε η Κατερίνα, το παιδί— τη σήκωσα στα χέρια βαρεμένη (έγκυος) πέντε μηνών, σταμάτησα εκατό δρασκελιές πιο πέρα, στο χωραφάκι με το θερισμένο καλαμπόκι, την απόθεσα χάμω στην άλλη άκρη, πλαγιαστή, δε βαστάω πια, μου λέει, σφιγγότανε τρεμουλιαστά, με το μανίκι της νυχτικιάς μου σφουγγίζα τον ιδρώτα πάνω στο κούτελό της, βογγούσε, μούγκριζε, τρίζανε τα δόντια της, πονάω, πονάω κάτω από τον αφαλό, εκεί απόβαλε το γιο μας, ήτανε γιος, το 'δα στη φλόγα του σπιτιού, κ' η σίχλια γης ρούφηξε ούλο της το αίμα... Παιδούλα, ονειρευότανε την ευτυχία η Κατερίνα.»

**Κοσμάς Πολίτης, Στου Χατζήφραγκου.
Τα σαραντάχρονα μιας χαμένης πολιτείας**

«Την ώρα που ανέβαινα τη σκάλα για να επιβιβαστώ στο πλοίο, ρίχνω μια ματιά πίσω μου, στα Βουρλά, την πατρίδα μου.

Την εικόνα αυτή, την τελευταία εικόνα της αγαπημένης μου πατρίδας, την κουβαλάω μέσα μου μέχρι σήμερα και θα την κουβαλάω μέχρι να πεθάνω.

Καπνοί, φωνές, ρημαγμένο τοπίο, σκηνές Κόλασης καίνε τα μάτια μου, και τ' αφτιά μου ακόμα βουίζουν απ' τις σπαρακτικές κραυγές που γεμίζουν το δειλινό.

Οι ακτίνες του ήλιου που δύνει πέφτουν πάνω σ' αυτόν τον κρανίου τόπο, που μέχρι τότε ήταν η αγαπημένη και όμορφη γη μου.

Τόση αγάπη, τόσα γέλια, τόση ευτυχία που έζησα μέχρι τότε στα αγαπημένα μου Βουρλά, χάθηκαν για πάντα. Δεν θα ξαναδώ τον τόπο μου, αλλά δεν θα τον ξεχάσω ποτέ...»

**Απόσπασμα μνήμης στο οπισθόφυλλο του βιβλίου της
Φ. Χαϊδεμένου «Γιαγιά Φιλιά – Η Μικρασιάτισσα»**

Αλήθεια, ποιες σκέψεις περνούν από το μυαλό του ανθρώπου καθώς απομακρύνεται το καράβι που τον παίρνει μακριά από τον τόπο του, ίσως για πάντα;

«Η Λένα αποκοιμήθηκε. Ήθελε πολύ τον τόπο με το κοκκινόχωμα. Εκεί θα ζούσε με τον άντρα που θα 'παίρνε, και θα 'κανε πολλά παιδιά, και θα είχαν κουνέλια και περιστέρια κι άλλα πολλά. Όχι, η Λένα δε μελετούσε ταξίδια σε θάλασσες, δεν ήθελε να τη χωρίσουν απ' τα Κιμιντένια. Δεν το ήθελε. [...]

ΤΑΞΙΔΕΥΟΥΝ στο Αιγαίο τα όνειρά μας. Η γιαγιά μας κουράστηκε. Θέλει να γείρει το κεφάλι της στα στήθια του πάππου, που έχει καρφωμένα πίσω τα μάτια του μπας και ξεχωρίσει τίποτα απ' τη στεριά, τίποτα απ' τα Κιμιντένια. Μα πια δε φαίνεται τίποτα. Η νύχτα ρούφηξε μέσα της τα σχήματα και τους όγκους. Η γιαγιά γέρνει το κεφάλι της να το ακουμπήσει στα στήθια που την προστατέψανε όλες τις μέρες της ζωής της. Κάτι την αποδιρίζει και δεν μπορεί να βρει το κεφάλι ησυχία: Σαν ένας

βόλος να είναι κάτω απ' το πουκάμισο του γέροντα.-Τι είναι αυτό εδώ; ρωτά σχεδόν αδιάφορα. Ο παππούς φέρνει το χέρι του. Το χώνει κάτω απ' το ρούχο, βρίσκει το μικρό ξένο σώμα που ακουμπά στο κορμί του και που ακούει τους χτύπους της καρδιάς του.-Τι είναι;-Δεν είναι τίποτα, λέει δειλά ο παππούς, σαν παιδί πού έφταιξε. Δεν είναι τίποτα. Λίγο χώμα είναι.-Χώμα!

Ναι, λίγο χώμα απ' τη γη τους. Για να φυτέψουν ένα βασιλικό, της λέει, στον ξένο τόπο που πάνε. Για να θυμούνται. Αργά τα δάχτυλα του γέροντα ανοίγουν το μαντίλι όπου είναι φυλαγμένο το χώμα. Ψάχνουν κει μέσα, ψάχνουν και τα δάχτυλα της γιαγιάς, σα να το χαϊδεύουν. Τα μάτια τους, δακρυσμένα, στέκουν εκεί.-Δεν είναι τίποτα, λέω. Λίγο χώμα. Γη, Αιολική Γη, Γη του τόπου μου.

Ηλίας Βενέζης, «Αιολική γη»

ΚΙ ΥΣΤΕΡΑ ΗΜΑΣΤΑΝ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ...

Φθινόπωρο του 1922 και στην Ελλάδα καταφτάνουν οι πρόσφυγες. Μια Ελλάδα με πολλά προβλήματα που συσσωρεύσαν ο εθνικός διχασμός και οι απανωτές πολεμικές συγκρούσεις. Ρατσιστικές αντιδράσεις αλλά και συμπεριφορές ανθρωπιάς χαρακτηρίζουν την επαφή των δύο «κόσμων»:

«Μόλις ξεμπαρκάραμε στη Σαλονίκη ένας ναύτης μας έδειξε και είπε: – Να, μας ήρθαν και εδώ οι πρώτοι πρόσφυγες.

Μια γριά στάθηκε μπροστά μας με τα χέρια στη μέση:

-Ελόγου σας, το λοιπόν, είστε οι πρόσφυγκοι; Και τι κοπιάσατε στα μέρη μας; Πού είναι τα παιδιά μας; Γιατί φορτώσατε την αφεντιά σας στα βαπόρια κι αφήσανε πίσω τους φαντάρους;

Μια μικρή ξέφυγε από χέρι της μάνας της κι ήρθε κοντά μου:

-Δε φοράτε σαλβάρια και φερετζέδες, με ρώτησε καθώς εξέταζε το καλοραμμένο φουστάνι μου.

-Δεν είμαστε εμείς Τουρκάλες, της απάντησα.

-Πώς δεν είστε, είστε πρόσφυγες, πρόσφυγες, κακοί άνθρωποι!»

Διδώ Σωτηρίου, Ματωμένα χώματα, απόσπασμα

«Τώρα έπρεπε να βρω κάτι για να φάμε. Βρήκαμε μπουκαλάκια με λάδι. Βρίσκω ένα πήλινο δοχείο και χύνω μέσα το λάδι. «Αύριο, μόλις ξημερώσει, θα βρω κάτι να μαγειρέψω», τους λέω. Πέφτουμε να κοιμηθούμε αγκαλιασμένοι και μόλις μας είχε πάρει ο ύπνος ανοίγει η πόρτα και μπαίνει μια γυναίκα, πολύ φτωχικά ντυμένη. «Πώς θα ξημερώσετε χωρίς να φάτε και μ' αυτό το κρύο;» μας λέει. «Εγώ δεν μπορώ να σας πάρω στο σπίτι μου, γιατί ο γαμπρός μου δεν μ' αφήνει να βάζω κανέναν στο σπίτι. Τουλάχιστον πάρτε κάτι να φάτε», και μας δίνει δύο βρασμένα αβγά κι ένα κομμάτι τυρί. Η γυναίκα μάς ξανάφερε φαγητό –ο Θεός ν' αναπαύει την ψυχούλα της...»

Γιαγιά Φιλιά Χαϊδεμένου

«Οι μυριάδες των προσφύγων, μισόγυμνοι και πειναλέοι, στοιβαζότανε όπου υπήρχε μια στέγη διαθέσιμη, στα παλάτια των εξόριστων βασιλιάδων, στα προαύλια των εκκλησιών, στους σιδηροδρομικούς σταθμούς, στα δημόσια κτίρια, στα μισόχτιστα σπίτια. Γυναίκες γεννούσανε, άρρωστοι βογκούσανε και ξεψυχούσανε απάνω στα πεζοδρόμια των πιο κεντρικών δρόμων, με σε μια ακαθαρσία απερίγραπτη. Η Αθήνα βρωμούσε ολούθε την αρρώστια, την πείνα, τη φανταρίλα, το μπαρουτί. Ο λαός τα είχε χάσει, δεν ήξερε πια τι του γινότανε και πάλευε, ορμέμφυτα, μονάχα για ψωμί και για νερό. Νερό να πιει. Για πλύσιμο ούτε λόγος γινότανε. Μεσ στο παραζαλισμένο πλήθος διαβαίνανε τότε τότε κάτι άνθρωποι σα φαντάσματα, ντυμένοι με κουρελιασμένες στολές χακί, λιγνοί πετσί και κόκαλο, καμπουριασμένοι, με τα χέρια κρεμασμένα και άβουλα σαν ζύλινα, με τα μάτια γουρλωμένα, αμίλητοι, ανέκφραστοι, αποβλακωμένοι. Ήταν οι αιχμάλωτοι, που γυρνούσαν από τη Μικρασία και πήγαιναν στην τύχη, χωρίς σκοπό, ζητώντας με μοναχικά ψωμί και νερό. Μονάχα ψωμί και νερό.»

Γιώργος Θεοτοκάς

ΟΙ ΝΕΕΣ ΡΙΖΕΣ...

Αυτό το τραγικό αιματομένο 1922 το αγαπώ και το σέβομαι. Δεν είναι δικό μου επάγγελμα οι αναστεναγμοί. Δεν έχω στο νου μου να γράψω μοιρολόγια. [...]

Δώσαμε πολλά δάκρυα στους πεθαμένους. Τώρα πρόκειται να ζήσουμε. Κάνετε τόπο στους ζωντανούς.

Γιώργος Θεοτοκάς

Τα πρώτα χρόνια ήταν πολύ δύσκολα. Όμως οι εξαθλιωμένοι μικρασιάτες διέθεταν κάτι πολύ σημαντικό: την ανάγκη, τη θέληση και τη δύναμη να ορθοποδήσουν. Επίσης ήταν εφοδιασμένοι με νοοτροπίες και πρακτικές που τους είχαν παραδοθεί από γενιά σε γενιά: πρώτα-πρώτα την ευταξία. Πίστευαν ότι «το να κατέχεις κάποια πράγματα πάει μαζί με το να τα τακτοποιείς». Συγύριζαν και έβαζαν τάξη μέσα στα αντίσκηνά τους, στις παράγκες, οπουδήποτε είχαν έστω και προσωρινά εγκατασταθεί. Κι όταν αργότερα εγκαταστάθηκαν στους προσφυγικούς συνοικισμούς, τα μικρά σπιτάκια τους ήταν καθαρά, ασβεστωμένα, στολισμένα με χειροποίητες κουρτίνες, κεντημένες πάντες στους τοίχους και γεράνια ή βασιλικούς στις αυλίσες.

«Είναι αξιοθαύμαστη η ικανότητα του ανθρώπου να επιβιώνει και ν' αντέχει. Όλοι εμείς, που είχαμε συνηθίσει να έχουμε όλα τα καλά του Θεού, στριμωγμένοι σε μια σκοτεινή αποθήκη, χωρίς στρώμα ν' αποθέσουμε τα πονεμένα μας κόκαλα! Κι όμως, δεν απελπιζόμασταν... Δώδεκα οικογένειες μείναμε σ' αυτή την αποθήκη. Η δική μας ήταν η πιο ολιγομελής. – ο αδερφός μου, η μητέρα μου κι εγώ, και τρία ξαδερφάκια που τα πήραμε μαζί μας απ' τη Νάξο. Δώδεκα οικογένειες σ' έναν άθλιο χώρο 12Χ4... Βρήκαμε κάτι τσουβάλια, τα πλύναμε και ράψαμε διαχωριστικά. Η κάθε οικογένεια απέκτησε το δικό της χώρο. Κάναμε και καλαμπούρια μεταξύ μας... «Εδώ είναι η κρεβατοκάμαρά μας, εδώ η κουζίνα κι εκεί το καθιστικό μας!» Προσπαθούσαμε ο ένας να δίνει κουράγιο στον άλλο, για να μπορέσουμε ν' αντέξουμε και να συνέλθουμε. Δυόμισι χρόνια ζήσαμε έτσι.»

**Φιλώ Χαϊδεμένου. Τρεις αιώνες μια ζωή.
Εκδόσεις Λιβάνη. Αθήνα 2005.**

«Έφτασε ο δεύτερος χρόνος της προσφυγιάς. Ήμασταν στα 1924 κι ακούσαμε πως γίνονται οι συνοικισμοί, για να κάτσουμε εμείς οι πρόσφυγες, στον Ποδονίκη, στους Ποδαράδες, στην Κοκκινιά. Τότε ξέρεις πώς πιάνανε τα σπίτια στους συνοικισμούς; Πήγαινες εκεί, κρεμούσες ένα τσουβαλάκι ή ό,τι είχες σ' ένα δωμάτιο και το σπίτι ήταν δικό σου. Ατέλειωτα ήταν ακόμη κεραμίδια δεν είχανε, πόρτες δεν είχανε, παράθυρα δεν είχανε. Και με-

ρικά που είχαν πόρτες και παράθυρα πηγαίνανε άλλοι τη νύχτα και τις βγάζανε και ανάβανε φωτιές να ζεσταθούνε, να μαγειρέψουνε. Δυο χρόνια ύστερα που φτάσαμε εμείς στην Ελλάδα ήρθε και μας βρήκε στην Κοκκινιά και ο άντρας μου. Αυτός ήρθε από τους τελευταίους αιχμαλώτους, γιατί, επειδή ήτανε τεχνίτης, τον κρατούσανε και τους δούλευε. Δουλέψαμε, κουρασθήκαμε και κάναμε σπίτι και αναστήσαμε τα παιδιά μας και δουλέψανε κι εκείνα· κι εδώ θα τελειώσουμε τη ζωή μας. Τα βάσανά μας ποτέ δεν θα φύγουνε από μέσα μας»

Μαρτυρία Μαριάνθης Καραμουσά

«Πήγαμε πάλι στη Θεσσαλία. Βάλαμε καπνά στον Αλμυρό δουλέψαμε όλοι, νέοι, γέροι, γυναίκες και παιδιά. Είχε όμως ελονοσία και μας θέρισε πέθαναν οι μισοί. Ο τόπος μας ξεπάστρεψε. Κερδίσαμε πολλά, μα τι τα θες; Μετά φοβηθήκαμε την αρρώστια και πήγαμε στη Θήβα. Μείναμε και εκεί λίγο και κάναμε καπνά, μετά πήραμε αποζημίωση κι ήρθαμε εδώ. Μπήκαμε σε καλές δουλειές. Ο αδερφός μου έπιασε δουλειά στο σιδηρόδρομο εγώ έγινα φορτοεκφορτωτής στο σταθμό. Πήρα και σπιτάκι στην Καισαριανή το '26.»

Μαρτυρία Ευάγγελου Γκάλα

Η Έξοδος (έκδοση του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών), τομ. Α', σ. 113.

Επίσης οι πρόσφυγες δρούσαν μεθοδικά. Όταν αντιμετώπιζαν κάποιο πρόβλημα δεν αντιδρούσαν σπασμωδικά,

αλλά με σκέψη, θέτοντας προτεραιότητες και προγραμματίζοντας τις κινήσεις τους.

Κάτι που είναι πολύ βασικό ήταν ότι πίστευαν στην συνεργασία, τη συλλογικότητα, ήξεραν πως μόνος του κανείς δεν είναι αρκετός. Καλλιέργησαν το πνεύμα της «γειτονιάς» και μέσα σε αυτήν έβρισκαν αλληλοϋποστήριξη και βοήθεια στα δύσκολα. Έχοντας πίσω τους μια μακρόχρονη παράδοση συλλογικής οργάνωσης, η οποία ήταν απαραίτητη στον τόπο τους για να επιτυγχάνουν στόχους, επιδόθηκαν στην ίδρυση σωματείων, για ποικίλους σκοπούς. Έφτιαξαν συλλόγους επαγγελματικούς, φιλεκπαιδευτικούς, φιλανθρωπικούς και ακόμα πολιτιστικούς που διοργάνωναν χοροεσπερίδες ή μουσικές και θεατρικές παραστάσεις με σκοπό τη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των μελών τους. Πολλές φορές τα σωματεία λειτουργούσαν ως ομάδες πίεσης για την επίλυση προβλημάτων, όπως η ηλεκτροδότηση και υδροδότηση των συνοικισμών που διέμεναν, αλλά και η αναζήτηση των αγνοούμενων συγγενών. Επίσης εξέδιδαν εφημερίδες και περιοδικά.

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να κάνουμε και στην ίδρυση αθλητικών σωματείων, αφού οι μικρασιάτες αγαπούσαν πολύ τον αθλητισμό. Πλήθος από τους σημερινούς αθλητικούς συλλόγους οφείλουν την ύπαρξή τους σε πρωτοβουλίες μικρασιατών, όπως άλλωστε προδίδει και το όνομά τους: Η ΑΕΚ και ο ΠΑΟΚ από Κωνσταντινουπολίτες, ενώ ο Πανιώνιος (η πρώτη ελληνική ομάδα που ίδρυσε και γυναικείο τμήμα) και ο Απόλλων έχουν τις ρίζες τους στη Σμύρνη.

Και φυσικά πλήθος από τοπωνύμια σε όλη την Ελλάδα σχετίζονται με την Μ. Ασία: Νέα Σμύρνη, Νέα Χαλκηδόνα, Νέα Φιλαδέλφεια, Νέα Ιωνία, Νέα Πέραμος, Νέα Μουδανιά...

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΕΣ

Διδώ Σωτηρίου

Η Διδώ Σωτηρίου, δημοσιογράφος και συγγραφέας, είναι μία από τις ελληνίδες που άφησαν σημαντικό αποτύπωμα στη λογοτεχνία μας. Το πραγματικό της όνομα ήταν Διδώ Παππά, αλλά έγινε γνωστή με το επίθετο του συζύγου της Πλάτωνα Σωτηρίου, ο οποίος ήταν θεός της Άλκης Ζέη. Γεννήθηκε στο Αϊδίνιο, μια κοσμοπολίτικη πόλη της Μικράς Ασίας, στις 18 Φεβρουαρίου του 1909, από μία εύπορη οικογένεια.

Το 1919 μετακόμισε στη Σμύρνη μαζί με τον πατέρα της Ευάγγελο Παππά, την μητέρα της Μαριάνθη Παπαδοπούλου και την μικρότερη αδελφή της Έλλη Παππά, η οποία ήταν επίσης δημοσιογράφος και συγγραφέας. Εγκαταστάθηκαν σε ένα κτίριο όπου παλαιότερα στεγαζόταν το Αιγυπτιακό Προξενείο. Αυτό το κτίριο άρχισε να τροφοδοτεί την περιέργεια που ήταν φυσιολογικό να έχει ένα 10χρονο κορίτσι αλλά και να χτίζει σιγά σιγά την αγάπη της για τη δημοσιογραφία. Θα μου πείτε τώρα πώς είναι δυνατόν ένα μικρό κορίτσι να αντλεί τόσα πολλά από ένα απλό κτίριο? Ε λοιπόν, όσο και αν φαίνεται απίθανο σε μας, η μικρή Διδώ ερευνούσε τα παρατημένα έγγραφα των Αιγυπτίων και από τότε δεν σταμάτησε ποτέ να μελετά γεγονότα που απασχολούσαν τον τόπο.

Το 1922 ήρθε στον Πειραιά, με τους θείους της, σαν πρόσφυγας, σε ηλικία 13 ετών. Έχοντας χάσει πια όλες τις προηγούμενες ανέσεις με τις οποίες ζούσε στη Σμύρνη, αλλά έχοντας ακόμα την πολύτιμη βοήθεια των θείων της και την θέλησή της κατάφερε να τελειώσει το σχολείο στην Αθήνα, αλλά και να αρχίσει τις σπουδές της πάνω στη γαλλική φιλολογία τις οποίες ολοκλήρωσε στο Πανεπιστήμιο της Σορβόνης στο Παρίσι. Κατά τη διάρκεια των σπουδών της στο Παρίσι ήρθε σε επαφή με μεγάλες προσωπικότητες της εποχής, όπως τους συγγραφείς Αντρέ Μαλρώ και Αντρέ Ζιντ.

Μετά το τέλος των σπουδών της επέστρεψε στην Ελλάδα και ξεκίνησε να γράφει άρθρα για ζητήματα που απασχολούσαν την τότε κοινωνία. Το 1944, την περίοδο της κατοχής δηλαδή, έγινε αρχισυντάκτρια στον «Ριζοσπάστη». Το δημοσιογραφικό της έργο είναι σπουδαίο, αφού εκτός από τον «Ριζοσπάστη» συνεργάστηκε, μετά τον Εμφύλιο Πόλεμο, και με το περιοδικό «Επιθεώρηση Τέχνης», καθώς επίσης και την εφημερίδα «Η Αυγή» υπογράφοντας όμως όχι ως Διδώ Σωτηρίου ή Παππά αλλά με το ψευδώνυμο Σοφία Δέλτα. Διετέλεσε επίσης αρχισυντάκτρια στο περιοδικό «Γυναίκα» και επιστημονική συνεργάτρια στα περιοδικά «Γυναικεία Δράση» και «Κομμουνιστική Δράση» δημοσιεύοντας επιφυλλίδες, χρονογραφήματα και διηγήματα.

Το 1959 κυκλοφόρησε το πρώτο της μυθιστόρημα

Τί στο καλό θα βγάλε
η μαγκούφα η εποχή μας και
κοιλοπονάει τόσο άγρια;

Διδώ Σωτηρίου

με τίτλο «**Οι νεκροί περιμένουν**» το οποίο αναφέρεται στα θύματα της μικρασιατικής καταστροφής, τον ξεριζωμό των ελληνικών πληθυσμών και τις σκληρές δοκιμασίες που αντιμετώπισαν οι πρόσφυγες κατά την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα. Αργότερα ακολούθησε το βιβλίο «**Ματωμένα χρώματα**», του οποίου έχουν κυκλοφορήσει πάνω από 400.000 αντίτυπα, και στη συνέχεια η «**Εντολή**» και η «**Ηλέκτρα**». Όλα της τα μυθιστορήματα έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες καθιστώντας τη Διδώ Σωτηρίου μια εξαιρετικά επιτυχημένη συγγραφέα και χαρίζοντάς της 7 βραβεία μεταξύ των οποίων και το Ειδικό Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας (το 1989).

Η Διδώ Σωτηρίου πέθανε στις 23 Σεπτεμβρίου 2004 από πνευμονία σε ηλικία 95 χρονών αφήνοντας πίσω της ένα αξιομνημόνευτο έργο.

Στέλλα Βνιεράτου, ΒΙ

«Αχ, γκρέμισε ο κόσμος μας! Γκρέμισε η Σμύρνη μας! Γκρέμισε η ζωή μας! Η καρδιά, τρομαγμένο πουλί, δεν ξέρει πού να κρυφτεί. Ο τρόμος, ένας ανελέητος καταλύτης άδραξε στα νύχια του κείνο το πλήθος και το αλάλιασε. Ο τρόμος ξεπερνάει το θάνατο. Δε φοβάσαι το θάνατο; φοβάσαι τον τρόμο. Ο τρόμος έχει τώρα το πρόσταγμα. Τσαλαπατά την ανθρωπιά. Αρχίζει από το ρούχο και φτάνει ίσαμε την καρδιά. Λέει: Γονάτισε, γκισούρη! Και γονατίζει. [...]

Τι κάνουν, λοιπόν, οι προστάτες μας; Τι κάνουν οι ναύαρχοι με τα χρυσά σιρίτια, οι διπλωμάτες κι οι πρόξενοι της Αντάντ! Στήσανε κινηματογραφικές μηχανές στα καράβια τους και τραβούσανε ταινίες τη σφαγή και τον ξολοθρεμό μας! Μέσα στα πολεμικά οι μπάντες τους παίζανε εμβατήρια και τραγούδια της χαράς, για να μη φτάνουν ίσαμε τ' αφτιά των πληρωμάτων οι κραυγές της οδύνης και οι επικλήσεις του κόσμου. Και να ξέρει κανείς πως μια, μόνο μια κανονιά, μια διαταγή, έφτανε για να διαλύσει όλα κείνα τα μαινόμενα στίφη. Κι η κανονιά δε ρίχτηκε κι η εντολή δε δόθηκε!»

Διδώ Σωτηρίου, Ματωμένα Χρώματα

Φώτης Κόντογλου

Ήταν λογοτέχνης, ζωγράφος και αγιογράφος, που αναζήτησε την ουσία της ελληνικότητας στην παράδοση και τον λαϊκό πολιτισμό. Μαθητές του υπήρξαν οι Γ. Τσαρούχης, Ν. Εγγονόπουλος, Σ. Βασιλείου.

Ο Φώτης Κόντογλου, γιος του Νικόλαου Αποστολέλλη και της Δέσπως Κόντογλου, γεννήθηκε στις Κυδωνίες (Αϊβαλί) της Μικράς Ασίας στις 8 Νοεμβρίου του 1895. Μετά τον θάνατο του πατέρα του την κηδεμονία του ανέλαβε ο θείος του, ιερομόναχος Στέφανος Κόντογλου, ηγούμενος της μονής της Αγίας Παρασκευής, στον οποίο οφείλεται και η υιοθέτηση του οικογενειακού επωνύμου της μητέρας του. Τελείωσε το σχολείο στο Αϊβαλί. Ήταν συμμαθητής με τον λογοτέχνη και ζωγράφο Στρατή Δούκα και μέλος μιας ομάδας μαθητών που εξέδιδε το περιοδικό Μέλισσα, από το 1911, το οποίο ο Κόντογλου διακοσμούσε με ζωγραφιές.

Το 1913 γράφτηκε στη Σχολή Καλών Τεχνών στην Αθήνα, όμως το 1914 την εγκατέλειψε και πήγε στο Παρίσι, όπου μελέτησε διάφορες σχολές ζωγραφικής. Έγινε γνωστός στους εικαστικούς κύκλους της γαλλικής πρωτεύουσας και κέρδισε την προσοχή του διάσημου γλύπτη Ογκίστ Ροντέν. Το 1916 κέρδισε βραβείο για την εικονογράφηση του βιβλίου του Κνουτ Χάμσουν «Πείνα». Στο Παρίσι συνάντησε τον φίλο και συμφοιτητή του Σπύρο Παπαλουκά (τον μετέπειτα μεγάλο ζωγράφο) και έγραψε το πρώτο του λογοτεχνικό έργο με τίτλο «**Πέδρο Καζάς**», στο οποίο αφηγούνταν την ιστορία ενός φανταστικού Ισπανού κουρσάρου.

Το 1919, μετά τη λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, επέστρεψε στο Αϊβαλί, όπου διορίστηκε καθηγητής γαλλικών και καλλιτεχνικών στο Παρθεναγωγείο. Μαζί με τον Ηλία Βενέζη και τον Στρατή Δούκα ίδρύει τον πνευματικό σύλλογο «Νέοι Άνθρωποι».

Το 1921 στρατεύτηκε για τη μικρασιατική εκστρατεία και το 1922 πήρε το δρόμο της προσφυγιάς με ένα καϊκι. Το 1923 έκανε ταξίδι στο Άγιο Όρος με πρόθεση να καλογερέψει. Εκεί μελέτησε τη βυζαντινή αγιογραφία. Την ίδια χρονιά πραγματοποιήθηκε στη

Μυτιλήνη η πρώτη έκθεση ζωγραφικής με έργα του, η οποία στη συνέχεια μεταφέρθηκε στην Αθήνα.

Εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και ασχολήθηκε τόσο με την ζωγραφική όσο και με τη λογοτεχνία. Αντλεί την έμπνευσή του από την ελληνική παράδοση και μάλιστα από την παράδοση του Βυζαντίου και της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Φιλοτέχνησε τοπία, πορträιτα, εικονογραφίες βιβλίων και αγιογράφησε πολλές εκκλησίες. Δούλεψε για το Βυζαντινό Μουσείο και ήταν σημαντική η συμβολή του στην αποκατάσταση των τοιχογραφιών του Μυστρά.

Το λογοτεχνικό του έργο διακρίνεται για το ιδιότυπο ύφος του. Κυριαρχεί η νοσταλγική διάθεση και η ποιητική περιγραφή ανθρώπων και καταστάσεων που κάνουν το κείμενό του να μοιάζει με λαϊκή αφήγηση και παραμύθι, αφού τα όρια μεταξύ φαντασίας και πραγματικότητας είναι δυσδιάκριτα.

Πέθανε στην Αθήνα στις 13 Ιουλίου του 1965, ύστερα από επιπλοκές που προκάλεσε στην υγεία του ένα παλιότερο ατύχημα.

Γιώργος Βασιλιάς, Χρήστος Ευθυμίου Β1

«Γεννιούνται στον κόσμο άνθρωποι φωνακλάδες, που κάνουνε φασαρία μεγάλη όσο ζούνε κι άμα πεθάνουνε τους γράφουνε και στα χαρτιά για να μην ξεχαστούνε. Είναι κι άνθρωποι που περνάνε τη ζωή τους κρυμμένοι, μ' όλο που 'ναι μεγάλες ψυχές, και σαν πεθάνουνε δεν τους βάζουνε ταφόπετρες μαρμαρένιες, μόνο τους σκεπάζει το χώμα της αληθμονιάς. Έτσι γίνεται καμιά φορά και με τις πολιτείες. Δεν θέλω να πω πως το Αϊβαλί ήτανε τάχα καμιά πολιτεία μεγάλη και τρανή, κάστρα δεν είχε, πολέμοι φοβεροί δεν γενήκανε για δαύτη ώστε να δοξαστεί, αφού - αλίμονο - κράτησε η συνήθεια να δοξάζονται τ' άρματα κι οι άνθρωποι που σκοτώνουνε τους άλλους με δαύτα.»

Φώτης Κόντογλου, Το Αϊβαλί η πατρίδα μου

Ηλίας Βενέζης

Γεννήθηκε στις Κυδωνίες (Αϊβαλί) της Μικράς Ασίας στις 4 Μαρτίου 1904. Ήταν γιος του Μιχαήλ Μέλλου από την Κεφαλλονιά και της Βασιλικής Μπιμπέλα από τη Λέσβο και έζησε τα πρώτα χρόνια της ζωής του στη γενέτειρά του.

Το 1914 με το ξέσπασμα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου εγκαταστάθηκε με τη μητέρα και τα αδέρφια του στη Μυτιλήνη. Φοίτησε στο Γυμνάσιο της Μυτιλήνης και παράλληλα βίωσε την πρώτη μεγάλη απώλεια της ζωής του, αφού το 1918 έχασε από την επιδημία ισπανικής γρίπης την αγαπημένη του αδελφή Άρτεμη, η οποία ήταν και κεντρική ηρωίδα του μυθιστορήματός «Αιολική Γη»:

«Δεν προλάβαμε, Άρτεμη, να κρεμάσουμε στο λαιμό μας το ψιλό κόκαλο του πουλιού, πλάι στο χρυσό σταυρό μας. Έτσι θα μας αγαπούσαν όλοι. Μα δεν προλάβαμε.»

Το 1919 η οικογένεια επέστρεψε στο Αϊβαλί, όμως το 1922 αναγκάστηκε να το εγκαταλείψει οριστικά. Ο ίδιος δεν πρόλαβε να επιβιβαστεί στο πλοίο με το οποίο διασώθηκε η οικογένειά του, γιατί αιχμαλωτίστηκε και οδηγήθηκε στο εσωτερικό της Μ. Ασίας, στα Τάγματα Εργασίας. Σ' αυτά αναγκάζονταν να εργαστούν κάτω από απάνθρωπες συνθήκες και σε πολύ βαριές εργασίες άνδρες που δεν ήταν μουσουλμάνοι, με τελικό στόχο την εξόντωσή τους. Ήταν μόλις 18 ετών και για 14 μήνες υπέστη απεριγράπτα βάσανα που στιγμάτισαν την ψυχή του. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τους 3.000 Αϊβαλιώτες που πέρασαν αυτή τη δοκιμασία επιβίωσαν μόλις 23. Ένας από αυτούς ήταν ο Βενέζης.

Επέστρεψε στη Μυτιλήνη το 1923, κοντά στην οικογένειά του. Εκεί υπήρχε αξιόλογη λογοτεχνική και καλλιτεχνική κίνηση με πρωτεργάτη τον Στρατή Μυριβήλη, ο οποίος τον παρακίνησε να καταγράψει τις εμπειρίες από την αιχμαλωσία του. Έτσι γράφτηκε το μυθιστόρημά του «**Νούμερο 31328**» (με το νούμερο αυτό ήταν καταχωρημένος στα Τάγματα Εργασίας), το οποίο δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά σε συνέχειες στην εφημερίδα Καμπάνα της Μυτιλήνης, διευθυντής της οποίας ήταν ο Μυριβήλης.

Εργάστηκε στην Τράπεζα της Ελλάδος και το 1932 πήρε μετάθεση και εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αθήνα. Το 1955, κατόπιν παροτρύνσεως του τότε διοικητή Ξενοφώντα Ζολώτα, συνέγραψε το Χρονικό της Τραπεζής της Ελλάδος, μια εξιστόρηση της πρώτης 25ετίας της.

Το 1940 τιμήθηκε με το Α΄ Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας για το μυθιστόρημά του «**Γαλήνη**», το οποίο αναφερόταν στις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι πρόσφυγες στην προσπάθειά τους να εγκατασταθούν στην Ελλάδα και να κάνουν μια νέα αρχή.

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής συνελήφθη από τους Γερμανούς μαζί με άλλους συναδέλφους του με την κατηγορία ότι είχε μιλήσει για ελευθερία, σε συγκέντρωση του προσωπικού της Τράπεζας μέσα στο κεντρικό της κτίριο, με αφορμή την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου. Φυλακίστηκε στο Μπλοκ C των φυλακών Αβέρωφ και η εκτέλεσή του απετράπη έπειτα από αντιδράσεις του πνευματικού κόσμου. Από την εμπειρία του αυτή θα προκύψει το μοναδικό θεατρικό του έργο με τίτλο «**Μπλοκ C**».

Το 1943 κυκλοφόρησε η «**Αιολική Γη**», το πιο δημοφιλές μυθιστόρημά του, στο οποίο περιγράφει τη ζωή του ελληνισμού της Μ. Ασίας πριν τον ξεριζωμό μέσα από τα μάτια ενός μικρού παιδιού. Πρόκειται για έναν ύμνο στον χαμένο παράδεισο των παιδικών του χρόνων:

«Είναι κάπου, σ' ένα υποστατικό της Ανατολής, κάτω απ' τα βουνά που τα λένε Κιμιντένια, ένα δωμάτιο «Κίτρινο». Τα σπαθιά, που είναι κρεμασμένα κει μέσα, τις νύχτες ξυπνούνε [...]

Όμως παραπέρα, πέρα απ' το Ποτάμι των Τσακαλιών, είναι η φωλιά του αϊτού. Εκεί μια καλοκαιρινή μέρα ήρθε η καταγίδα. Ας είναι βλογημένη. Όλες πια οι καταγίδες που είναι να 'ρθουν θα θυμίζουν εκείνη. Ας είναι βλογημένη.»

Το 1957 έγινε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Υπήρξε γραμματέας και διευθύνων σύμβουλος του Εθνικού Θεάτρου (1950-1952), συνεργάτης του ΕΙΡ (Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας) από το 1954 έως το 1966 και πρόεδρος του Κινηματογραφικού Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης από το 1963 έως το 1966.

Το 1958 συμμετείχε στο «**Μυθιστόρημα των Τεσσάρων**», ένα πρωτότυπο συγγραφικό «πείραμα» που δημοσιεύτηκε σε συνέχειες στην εφημερίδα «Ακρόπολη». Η ιδέα ήταν του Γ. Μαρή: τέσσερις συγγραφείς κλήθηκαν να γράψουν ένα μυθιστόρημα χωρίς να έχει προηγηθεί καμιά συνεννόηση μεταξύ τους, ή να έχει συμφωνηθεί κάποιο σχεδιάγραμμα, απλώς παραλαμβάνοντας ο καθένας αυτά που έγραψαν οι προηγούμενοι. Με κλήρωση καθορίστηκε η σειρά με την οποία έγραψαν: πρώτος ο Στρατής Μυριβήλης και στη συνέχεια οι Μ. Καραγάτσης, Άγγελος Τερζάκης και Ηλίας Βενέζης.

Πέθανε στις 3 Αυγούστου 1973 στην Αθήνα. Τάφηκε στη Μήθυμνα (Μόλυβο) της Λέσβου, απέναντι από τη μικρασιατική του πατρίδα. Σύμφωνα με τη θέλησή του, ο τάφος του είναι ανώνυμος με μόνη επιγραφή τη λέξη ΓΑΛΗΝΗ, αυτό που επιζητούσε μετά από μια τόσο γεμάτη ζωή...

Παναγιώτης Πισσούνης, Γιώργος Ευαγγέλου Β1

Nelly's

Από τη Μικρά Ασία στη Νέα Υόρκη

Με αφορμή την έκθεση με το έργο της κορυφαίας φωτογράφου **Nelly's**, που διοργανώσε φέτος το **Μουσείο Μπενάκη**, σκεφτήκαμε να αναζητήσουμε πληροφορίες για τη ζωή και το έργο της αξιόλογης και με διεθνή αναγνώριση ελληνίδας φωτογράφου. Το πραγματικό της όνομα ήταν **Έλλη Σουγιουλτζόγλου - Σεραϊδάρη**, ενώ το Nelly's ήταν η καλλιτεχνική υπογραφή της.

Γεννήθηκε το 1899 στο Αϊδίνι της Μικράς Ασίας και πέθανε το 1998 στην Αθήνα.

Έλαβε την μόρφωσή της στη Σμύρνη και αργότερα μετέβη στη Δρέσδη μαζί με τον αδελφό της, για να σπουδάσει ζωγραφική. Όμως τελικά την κέρδισε ο ενθουσιασμός της για τη φωτογραφία.

Το 1924 μετακομίζει στην Αθήνα με την οικογένειά της και δημιουργεί το πρώτο της εργαστήριο στην οδό Ερμού. Ασχολήθηκε με την φωτογράφιση πορτρέτων και θεματικών ενοτήτων.

Επειδή και η ίδια καταγόταν από προ-

σφυγική οικογένεια, απθανάτισε πορτρέτα προσφύγων αλλά και σημαντικών προσώπων της εποχής της, όπως ο Κωστής Παλαμάς και ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Επιπλέον αρκετές φωτογραφίες της έχουν ως κεντρικό θέμα την ημίγυμνη φωτογράφιση της πρώτης μπαλαρίνας Μονα Ραένα στην Ακρόπολη. Φυσικά οι φωτογραφίες αυτές προκάλεσαν σκάνδαλο στην κοινωνία του μεσοπολέμου.

Μετά το ξέσπασμα του Β παγκοσμίου πολέμου παρέμεινε στις ΗΠΑ για σχεδόν 27 χρόνια, από το 1939 έως το 1966, όπου ασχολήθηκε με την καταγραφή της αρχιτεκτονικής αλλά και με την κίνηση των δρόμων και των πλατειών της Νέας Υόρκης, με δύο σημαντικές φωτογραφικές σειρές, **"Easter Parade"** και **"Δρόμοι"**.

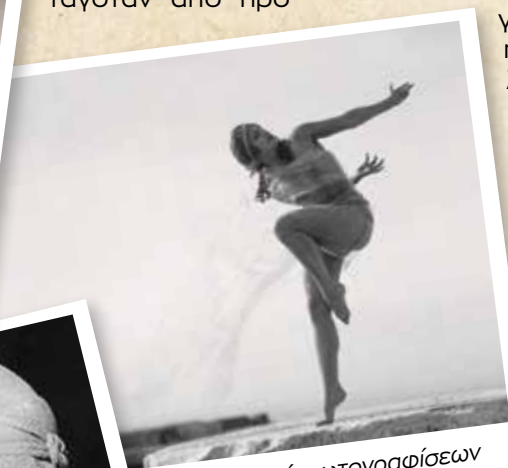
Το 1966 επιστρέφει μόνιμα στην Ελλάδα όπου και έζησε με τον σύζυγό της Άγγελο Σεραϊδάρη στη Νέα Σμύρνη. Διαμόρφωσε το διαμέρισμά τους σε φωτογραφικό μουσείο. Το 1989 δημοσιεύει την αυτοβιογραφία της. Είχε τιμηθεί με το παράσημο του Ταξιάρχου του Φοίνικα και με βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών.

Απεβίωσε στη Νέα Σμύρνη στις 17 Αυγούστου του 1998, αφήνοντας πίσω της σημαντικό έργο, του οποίου το μεγαλύτερο μέρος δώρισε στο Μουσείο Μπενάκη.

Αγγελική Ζαμπέλη, Β1

Ανατολική Κρήτη, 1927

Από σειρά φωτογραφίσεων χορευτριών στην Ακρόπολη.

Η αρχαία και η νέα Ελλάδα με τη ματιά της Nelly's

ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ

Γιατί οι άνθρωποι που βίωσαν αγριότητες πρέπει να μιλούν...

Στις 2 Φεβρουαρίου 2023, η κ. **Λόλα Χασιδ Άντζελ** τίμησε το 4ο Γυμνάσιο Πετρούπολης με την παρουσία της, προκειμένου να συναντηθεί με μαθήτριες και μαθητές και να μιλήσει για την εμπειρία της ως επιζήσασα του Ολοκαυτώματος, έχοντας οδηγηθεί, μαζί με τους γονείς της, σε ηλικία 7 ετών στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Μπέργκεν Μπέλζεν στην Κάτω Σαξωνία. Την ομιλία της πλαισίωσαν -με τέσσερα σεφαραδίτικα τραγούδια- μέλη από το Εργαστήρι Πολυφωνικού Τραγουδιού της Ναταλίας Λαμπαδάκη και το Εργαστήρι Λαϊκής Κιθάρας του Γιάννη Παπαγεωργίου.

Η κ. Άντζελ γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1937 από γονείς Εβραίους Σεφαραδίτες (απόγονοι των προσφύγων Εβραίων που διώχθηκαν από την Ισπανία, επί Ισάβέλλας και κατέληξαν στην Θεσσαλονίκη). Όπως έχει πει η ίδια για την καταγωγή της, διατηρούσαν την ισπανική υπηκοότητα, μιλούσαν τα Ιαδίνο, τηρούσαν τα ήθη και έθιμα των προγόνων τους, σε μια Θεσσαλονίκη όπου την εποχή εκείνη η εβραϊκή κοινότητα ήταν η μεγαλύτερη μέσα στον πληθυσμό της πόλης. Κατά την διάρκεια της Κατοχής, ο πατέρας της αποφάσισε να φύγουν από την Θεσσαλονίκη και να κατεβούν στην Αθήνα. Θα κρύβονταν καλύτερα στην πρωτεύουσα, θεωρούσε, κι έτσι νοίκιασαν ένα μικρό διαμέρισμα μαζί με τον αδελφό του. Ξημερώματα 25ης Μαρτίου του 1944, δυο Γερμανοί στρατιώτες και ένας με πολιτικά, χτύπησαν την πόρτα του σπιτιού τους...

“Πολλά τα τραύματα. Εφιάλτες, φοβίες, προβλήματα υγείας, να βιώνω ξανά και ξανά τα ίδια και να μην αισθάνομαι ποτέ παιδί και να αναρωτιέμαι ΓΙΑΤΙ. Με τα χρόνια οι εφιάλτες λιγότεψαν, δεν τέλειωσαν, όμως, έρχονται τις στιγμές της χαράς, να σου θυμίσουν, εικόνες, που σου προκαλούν ακόμα φόβο και άγχος. Εφιάλτες να βλέπεις μπλόκα, να κυνηγούν την νέα γενιά, τα εγγόνια σου. Ο αντισημιτισμός θεριεύει, και ξυπνά την ανασφάλεια, να είσαι πάντα έτοιμος, τα διαβατήρια έτοιμα, κι όμως να πας πού; Εδώ γεννήθηκες, μεγάλωσες, παντρεύτηκες, έχεις παιδιά, εγγόνια, δισέγγονα, φίλους. Τύπωσα τις προάλλες το γενεαλογικό δέντρο της οικογένειας, μια πλευρά φτάνει τις 7 γενιές. Η άλλη πλευρά μόνο τρεις. Η πιο απτή απεικόνιση του Ολοκαυτώματος...”

Υπεύθυνη εκπαιδευτικός, Θεοδώρα Μπέτσου

ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΣ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ...

Φέτος τον Φεβρουάριο το σχολείο μας είχε την τιμή να φιλοξενήσει ένα πολύ ιδιαίτερο πρόσωπο, την κυρία Λόλα - Lola Hassid Angel- η οποία έχει επιβιώσει από ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης. Τώρα είναι 86 ετών αλλά η ιστορία της άρχισε όταν ήταν 7, στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Μπέργκεν Μπέλζεν στη Γερμανία, όπου πέρασε έναν χρόνο από τη ζωή της.

Η κυρία Λόλα γεννήθηκε στην Ελλάδα αλλά καταγόταν από την Ισπανία. Όλα ξεκίνησαν τον Ιανουάριο του 1941, όταν μετακόμισε στην Αθήνα με τους γονείς της και τον θείο της όταν πλέον είχαν καταλάβει τον άμεσο κίνδυνο από τη Γερμανική Κατοχή. Γι' αυτό άλλαξαν ταυτότητες και από Lola Angel λεγόταν Λόλα Χατζηδημητρίου. Η ζωή τους είχε μια σχετικά φυσιολογική πορεία ώσπου ένας Γερμανός στρατιώτης τους χτύπησε την πόρτα. Ο πατέρας της ήξερε περί τίνος πρόκειται και γι' αυτό είπε στον αδερφό του να ανέβει στην ταράτσα για να ξεφύγει. Η μαμά της όμως δεν άφησε την Λόλα να πάει μαζί με τον θείο της. Τότε άνοιξαν την πόρτα και ο Γερμανός στρατιώτης τους είπε ότι θα συλλαμβανόντουσαν. Εκείνη τη στιγμή άρχισαν να ετοιμάζονται, έκαψαν τις ταυτότητες, παρέδωσαν την περιουσία τους στην γειτόνισσα τους και προφανώς η Λόλα δεν είχε ιδέα τι πρόκειται να γίνει.

Κάπου εδώ ξεκίνησε η ιστορία να παίρνει μια αρνητική τροπή. Όταν τους συνέλαβαν, τους φόρτωσαν σε ένα φορτηγάκι και τους πήγαν στο στρατόπεδο του Χαϊδαρίου. Μερικές εβδομάδες αργότερα, τους οδήγησαν σε τρένα τα οποία δεν είχαν ούτε πόρτες ούτε παράθυρα, μόνο κάποιους φεγγίτες. Ταξίδευαν για αρκετές μέρες αλλά το μόνο πράγμα που θυμάται ήταν ότι ο πατέρας της την σήκωνε στους ώμους του ώστε να φτάνει στον φεγγίτη και να πάρει καθαρό αέρα. Όταν το ταξίδι τους πλέον έφτασε στο τέλος του, όλοι οι επιβάτες του τρένου είχαν χωριστεί και η Λόλα μαζί με την οικογένεια της οδηγήθηκαν στο στρατόπεδο του Μπέργκεν Μπέλζεν.

Όταν έφτασαν, τους έκαναν μια ένεση στο στήθος και τους πήγαν προς τα παραπήγματα του στρατοπέδου όπου χωρίζονταν σε αντρικούς και γυναικείους κοιτώνες. Το φαγητό συνήθιζε να το μοιράζει ο πατέρας της για αν τρώνε λίγο παραπάνω τα παιδιά και ήταν ελάχιστο ψωμί και σούπα που ορισμένες φορές ήταν μουχλιασμένη. Ο καιρός περνούσε και η Λόλα άρχιζε να συνηθίζει την νέα της ζωή, είχε αρχίσει να κάνει και φίλους. Καθώς περνούσε ο καιρός, εμφανίστηκαν και οι πρώτοι θάνατοι παιδιών, από τύφο ή πείνα συνήθως. Οι λεπτομέρειες από τη ζωή της στο στρατόπεδο είναι ταυτόχρονα φρικαστικές και συγκινητικές.

Μια μέρα οι στρατιώτες ήρθαν στο κτίριο όπου έμενε η Λόλα και ζήτησαν μερικές γυναίκες, μέσα σε αυτές και η μητέρα της. Εκείνη ήθελε να πάει μαζί της αλλά ευτυχώς μια κυρία την κράτησε και της έκλεισε το στόμα για

να μην φανεί ότι έκλαιγε. Αυτή η νύχτα περνούσε αργά για όλους με κανέναν να μιλάει, μέχρι που ακούστηκε ένα γαλλικό τραγούδι από το βάθος που το χρησιμοποίησαν ως σύνθημα κι έτσι κατάλαβαν ότι οι γυναίκες που επιλέχθηκαν είχαν επιζήσει.

Και κάπως έτσι είχε περάσει ένας χρόνος. Όλοι δεν βρίσκονταν και στην καλύτερη κατάσταση, είχαν αδυνατήσει υπερβολικά πολύ και ο πατέρας της είχε τύφο. Μέχρι που έφτασε μια μέρα που τους έβαλαν πάλι στα ίδια τρένα χωρίς να ξέρουν πάλι πού τους πάνε. Ξαφνικά, μετά από αρκετή ώρα, το τρένο σταμάτησε πάνω από μια γέφυρα κι η σκέψη τους πλημμύρισε με το φόβο ότι έχουν σκοπό να τους σκοτώσουν. Ευτυχώς, η τύχη τους χαμογέλασε και ο οδηγός ήταν αντίθετος με αυτή την ιδέα. Καθώς το τρένο παρέμενε ακινητοποιημένο, συνειδητοποίησαν ότι οι Γερμανοί φρουροί είχαν φύγει καθώς είχε φτάσει ο αμερικάνικος στρατός που τους έβγαλε από τα τρένα και τους έδωσε τρόφιμα. Ήταν Παρασκευή 13 Απριλίου 1945.

Από αυτή τη στιγμή και μετά, αργά αργά η οικογένεια προσπάθησε να βρει τη φυσιολογική της ζωή. Τους μετέφεραν πάλι με ένα τρένο που αυτή τη φορά είχε παράθυρα σ' ένα σπίτι και τους έδωσαν και ρούχα. Για λίγο καιρό ακόμα περιπλανήθηκαν μέχρι που το Σεπτέμβριο του 1945 επέστρεψαν στην Ελλάδα και κατάφεραν να βρουν τον θείο της και το σπίτι τους στην Αθήνα, όπου η γειτόνισσα τους είχε φυλάξει όλα τα πράγματα τους και τους τα επέστρεψε.

Πλέον, η κυρία Λόλα έχει κάνει την δικιά της οικογένεια με παιδιά κι εγγόνια. Τα τελευταία χρόνια μοιράζεται αυτή τη συγκινητική ιστορία με τον κόσμο και επισκέπτεται σχολεία ώστε να περάσει ένα μήνυμα κατά του ρατσισμού με την φράση «Όλοι οι άνθρωποι είμαστε ίσοι αφού αναπνέουμε τον ίδιο αέρα!»

Την ευχαριστούμε πολύ!

Ιφιγένεια Γραμματικάκη, Β1

Η μουσική της Μικράς Ασίας

«Κανείς δεν έμοιαζε να κοιμάται ποτέ σε αυτή την πόλη. Τραγούδια ακούγονταν και την αυγή, γιατί υπήρχαν κι εργάτες που δούλευαν όλη τη νύχτα στα καπνά και τελείωναν με το πρώτο φως. Εκεί να ακούσεις αμανέδες και τραγούδια με τη συνοδεία αηδονιών. Ούτε που μπορείτε να φανταστείτε αυτή την ομορφιά...»

Φιλίω Χαϊδεμένου, απ' τα Βουρλά.

Είναι γνωστό ότι η λαϊκή μουσική μας προέρχεται σε μεγάλο βαθμό από τη σημαντική μουσική παράδοση που διαμορφώθηκε από τα βάθη των αιώνων στη Μικρά Ασία. Μάλιστα μετά το '22 οι εκφραστικοί τρόποι αυτής της παράδοσης επηρέασαν βαθιά τη μουσική στον ελλαδικό χώρο.

Τα βασικά μουσικά όργανα που χρησιμοποιούνταν ήταν το λαγούτο, το ούτι, η λύρα, το κανονάκι, το σαντούρι. Οι πρόδρομοι τους είχαν εμφανιστεί από τα αρχαία χρόνια στην Εγγύς Ανατολή.

Οι κατηγορίες της μουσικής που καλλιεργούσαν ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα οι Έλληνες της Σμύρνης ήταν:

- Το **ελαφρό, επιθεωρησιακό τραγούδι** και οι καντάδες, στα οποία κυριαρχούσαν τα δυτικά στοιχεία.
- Οι **αμανέδες**, μακρόσυρτα τραγούδια βασισμένα σε βυζαντινές και οθωμανικές κλίμακες. Τα δεκαπεντασύλλαβα δίστιχα των αμανέδων έχουν απαισιόδοξο και λυπητερό περιεχόμενο, αφού μιλούν για τα ανθρώπινα βάσανα. Ήταν επομένως ιδανικά για να εκφράσουν τη θλίψη και την απόγνωση των προσφύγων.
- Τα **«ρεμπέτικα»**. Έτσι ονομάζονταν στη Σμύρνη τραγούδια σε παραδοσιακά μοτίβα με στίχους προσαρμοσμένους στην ιδιαίτερη νοοτροπία των λαϊκών

πληθυσμών των πόλεων. Πολλοί θεωρούν το ρεμπέτικο ως ένα είδος αστικού δημοτικού τραγουδιού. Οι ρυθμοί τους ήταν συχνά χορευτικοί με επικρατέστερους τους μπάλο, χασάπικο, ζεϊμπέκικο, καρσιλαμά και τσιφτετέλι.

Ας δούμε τώρα **πώς χόρευαν** στη Σμύρνη: Υπήρχαν οι γνωστοί χοροί που χορεύονταν σε όλη την Ελλάδα, όπως ο καλαματιανός και ο συρτός, αλλά και πολλοί «τοπικοί» χοροί:

- Ο **καρσιλαμάς**, αντικριστός χορός (στα τουρκικά καρσί σημαίνει αντίκρυ, απέναντι)
- Ο **ζεϊμπέκικος**, αυτοσχεδιαστικός χορός. Αποδίδεται στους ζεϊμπέκηδες, οι οποίοι ήταν ένοπλες ομάδες κυρίως μουσουλμανικών πληθυσμών της Μικράς Ασίας που συχνά εναντιώνονταν στον αυταρχισμό της οθωμανικής εξουσίας. Πολλοί ωστόσο διαπιστώνουν στον ζεϊμπέκικο την ύπαρξη στοιχείων από πανάρχαιους χορούς της Ελλάδας και της Ανατολίας.
- Το **τσιφτετέλι** (στα τουρκικά τέλι είναι η χορδή και τσιφτετέλι σημαίνει διπλή χορδή)
- Ο **χασάπικος**, ο χορός των χασάπηδων της Πόλης, ο οποίος είναι ομαδικός και με συγκεκριμένη χορογραφία.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

*«τι σε μέλλει εσένανε κι όλο με ρωτάς
από ποιο χωριο είμαι εγώ αφού δεν μ' αγαπάς;
Απ' τη Σμύρνη έρχομαι να βρω παρηγοριά...»*

Ήδη από τον 19ο αιώνα, η μικρασιατική μουσική είχε γίνει γνωστή και πολύ αγαπητή στην Ελλάδα από τα καφέ-αμάν και τις παραστάσεις του επίσης δημοφιλούς Καραγκιόζη. Έτσι, η Ελλάδα του 1922, αν και δεν ήταν έτοιμη να δεχτεί τους πρόσφυγες, ήταν όμως έτοιμη να δεχτεί τη μουσική τους.

Τα νέα μουσικά ερεθίσματα που έφεραν μαζί τους οι πρόσφυγες συνέβαλαν στην εξέλιξη της λαϊκής μουσικής στην Αθήνα, τον Πειραιά και γενικότερα τα μεγάλα αστικά κέντρα. Σε σχέση με τους άλλους Έλληνες, οι πρόσφυγες ήταν πιο αυθόρμητοι, πιο εξωστρεφείς στη διασκέδαση, και μάλιστα διασκέδαζαν με όλη την οικογένεια. Ήρθαν σε επαφή με τους ανθρώπους της λαϊκής μουσικής, συνδύασαν εκφραστικούς τρόπους, τους «μπόλιασαν» επίσης με στοιχεία των δημοτικών και νησιώτικων και έτσι δημιουργήθηκε το υπόστρωμα που πάνω του αναπτύχθηκε το μεταγενέστερο ρεμπέτικο-λαϊκό τραγούδι.

Ενδεικτική αυτού του «παντρέματος» μουσικών στοιχείων είναι η πρώτη επαγγελματική ρεμπέτικη κομπανία που σχηματίστηκε το 1935 στον Πειραιά. Σε αυτήν συμμετείχαν ο Μάρκος Βαμβακάρης από τη Σύρο (μπουζούκι και τραγούδι), ο Στράτος Παγιουμτζής από το Αϊβαλί (κύριος ερμηνευτής), ο Ανέστης Δελιάς από τη Σμύρνη (μπουζούκι, κιθάρα και τραγούδι), και ο Γιώργος Μπάτης από τα Μέθυνα (μπαγλαμάς και τραγούδι).

Λίγο αργότερα εμφανίστηκαν κι άλλες μεγάλες μορφές του ρεμπέτικου-λαϊκού τραγουδιού, ανάμεσά τους πολλοί μικρασιάτες:

- Ο **Γιάννης Παπαϊωάννου**, συνθέτης, στιχουργός και ερμηνευτής πλήθους τραγουδιών, γεννήθηκε στην Κίο της Μικράς Ασίας και έζησε τη Μικρασιατική Καταστροφή.
- Ο **Απόστολος Χατζηχρήστος**, γνωστός και ως «Σμυρνωτάκι», έγραφε και ερμήνευε ο ίδιος τα τραγούδια του. Η ζωή του στιγματίστηκε από την καταστροφή του 22: Γόνος μιας πλούσιας οικογένειας της Σμύρνης, που τον εφοδίασε με τις πρώτες γνώσεις του στη μουσική (πίانو, κιθάρα, ακορντεόν) κατετάγη εθελοντής στον Ελληνικό Στρατό το 1919. Κατά τη Μικρασιατική Καταστροφή αιχμαλωτίστηκε από τους Τούρκους και έμεινε κρατούμενος για τρία χρόνια σε κάποιο στρατόπεδο. Κατάφερε τελικά να δραπετευτεί με τη βοήθεια ενός συγκαταρούμενου θείου του και να εγκατασταθεί ως πρόσφυγας στον Πειραιά.
- Ο **Γιώργος Μητσάκης**, δημιουργός πολυάριθμων τραγουδιών και δεξιότεχνης του μπουζουκιού που πρωτοστάτησε στην εξέλιξη του ρεμπέτικου τραγουδιού σε λαϊκό, είχε γεννηθεί στην Κωνσταντινούπολη.
- Στην Κωνσταντινούπολη γεννήθηκε και η περίφημη «βασίλισσα του ρεμπέτικου» **Ρόζα Εσκενάζι**, παιδί μιας φτωχής εβραϊκής οικογένειας.
- Η άλλη μεγάλη φωνή του λαϊκού-ρεμπέτικου τραγουδιού, η **Μαρίκα Νίνου** ήταν από τη Σμύρνη, αρμένικης καταγωγής. Αξίζει να καταγράψουμε την ιστορία της γέννησής της, αφού γεννήθηκε το 1922 πάνω στο βαπόρι «Ευαγγελίστρια» που έφερε τη μητέρα και τα αδέρφια της από τη Σμύρνη στον Πειραιά. Επειδή γεννήθηκε μελανιασμένη, νόμιζαν ότι δεν θα ζούσε. Εκείνη όμως συνήλθε, επέζησε. Τη βάφτισε ο καπετάνιος της «Ευαγγελίστριας» και γι' αυτό την είπαν Ευαγγελία (το πραγματικό της όνομα ήταν Ευαγγελία Αταμιάν).

Σημαντικότερη είναι η προσφορά της μουσικολόγου Μέλπως Λογοθέτη-Μερλιέ στη διαφύλαξη της μικρασιατικής μουσικής. Χάρη στις φροντίδες της διασώθηκαν οι παραδοσιακές μουσικές της πρώτης γενιάς προσφύγων από τον Πόντο, την Καππαδοκία και τις περισσότερες από τις υπόλοιπες μικρασιατικές κοινότητες, όπου ανθούσε ο ελληνισμός πριν από το 1922. Όλο αυτό το υλικό αποτυπώθηκε σε δίσκους και μαγνητοταινίες και καταγράφηκε σε νότες από ειδικούς.

Κλεοπάτρα Γαλαίου, Β1

Ευτυχία

Παπαγιαννοπούλου

Η Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου, είναι μια από τις πιο σημαντικές και γνωστές στιχουργούς, της Ελλάδας και έζησε μία περιπετειώδη ζωή. Η Ευτυχία, γεννήθηκε στο Αϊδίνι της Μικράς Ασίας. Φοίτησε στο Γυμνάσιο της Σμύρνης και απέκτησε πτυχίο δασκάλας.

Ήρθε στην Αθήνα ως πρόσφυγας μετά την Μικρασιατική Καταστροφή και δούλεψε ως ηθοποιός σε μπουλουκία και θεατρικές σκηνές, αφού αγαπούσε πολύ το θέατρο. Μάλιστα συνεργάστηκε με την Μαρίκα Κοτοπούλη.

Άρχισε να γράφει στίχους, στα μέσα του 1948. Εξελίχτηκε σε μια σημαντική λαϊκή στιχουργό και συνεργάστηκε με σπουδαίους συνθέτες, όπως τον Βασίλη Τσιτσάνη, τον Μανώλη Χιώτη, τον Μάνο Χατζιδάκη και τον Απόστολο Καλδάρη. Η τεράστια αξία της στιχουργικής της αναδείχτηκε μετά τον θάνατό της.

Δυστυχώς, είχε ένα τρομερό ελάττωμα. Ήταν εθισμένη στην χαρτοπαίξια. Αυτό, έβλαψε πολύ τη ζωή και την καριέρα της, αφού πουλούσε τους στίχους της με το κομμάτι προκειμένου να έχει χρήματα για το πάθος της και δεν την ενδιέφερε να κατοχυρώσει τα πνευματικά δικαιώματά της.

Ακόμα και τώρα δεν είναι βέβαιο πόσα είναι τα τραγούδια της. Όμως χάρη στην ιδιαίτερη ποιότητα των στίχων της, οι περισσότερες από τις δημιουργίες της έγιναν τεράστιες επιτυχίες. Η ζωή της έχει γίνει και ταινία, με τον τίτλο «Ευτυχία».

Οι γεύσεις της Μικράς Ασίας

Όταν η Λωζάντρα τελειώνει το μαγείρεμα, έβγαζε την ποδιά της κουζίνας, έτριβε τα χέρια της με λεμονόκουπα και ανέβαινε στην τραπεζαρία, σέρνοντας από πίσω όλες τις μωσκές της Δύσης και της Ανατολής. Σκορπώντας γύρω της χαρά και ευδαιμονία.

Μαρία Ιορδανίδου, «Λωζάντρα»

Μετά τον τραγικό Σεπτέμβρη του 22, πλήθος προσφύγων κατέφυγε σε διάφορα μέρη της Ελλάδας, φέρνοντας μαζί του ήθη, έθιμα, παραδόσεις. Όλος αυτός πολιτισμικός εξοπλισμός τους βοήθησε να ξεπερνούν τις κακουχίες, τον καθημερινό μόχθο και τη νοσταλγία για την πατρίδα που άφησαν πίσω. Τηρούσαν τα έθιμα και στις γιορτές τους, στις οποίες εκτός από τη μουσική πρωταγωνιστούσαν φυσικά και οι γεύσεις από τα νόστιμα φαγητά τους που τα έφτιαχναν με τον δικό τους ξεχωριστό τρόπο.

Όλοι μας έχουμε δοκιμάσει μικρασιάτικες γεύσεις, χωρίς να ξέρουμε την καταγωγή και την ιστορία τους, αφού σιγά-σιγά ενσωματώθηκαν στην κουζίνα μας. Γεμιστά σε πολλές παραλλαγές, **ντολμαδάκια** με κιμά ή γιαλαντζί (δηλαδή «ψευτογεμιστά» αφού δεν έχουν κιμά), **τσουρέκια**, **κουλουράκια σμυρναίικα**.

Ένα πολύ καλό παράδειγμα είναι τα **σμυρναίικα σουτζουκάκια**, ένα από τα πιο γνωστά και αγαπημένα πιάτα. Ονομάστηκε έτσι από τη λέξη «σουτζούκ» που στα τουρκικά σημαίνει λουκάνικο και πράγματι το σχήμα τους θυμίζει μικρό λουκάνικο από το οποίο έχει αφαιρεθεί το έντερο με το οποίο ήταν τυλιγμένο.

Ένα άλλο δημοφιλέστατο πιάτο είναι το **ιμάμ μπαϊλντί**, που σημαίνει «ο ιμάμης λιποθύμησε». Πίσω από αυτό το φαγητό υπάρχει ένας μύθος, πως κάποιος ιμάμης που το έφαγε λιποθύμησε από τη νοστιμιά του. Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή ο ιμάμης μπούχτισε, απηύδωσε από τη μεγάλη ποσότητα λαδιού που περιέχει το πιάτο, αφού είναι γνωστό πως η μελιτζάνα, κύριο συστατικό του φαγητού, ρουφά πολύ λάδι στο μαγείρεμα.

Πολύ γνωστό έδεσμα είναι και το **τουρλού**, που όταν ψήνεται στο φούρνο λέγεται **μπριάμ**. «Τουρλούγκ» στα τουρκικά σημαίνει ποικιλία και πράγματι το φαγητό αυτό αποτελείται από ποικιλία λαχανικών.

Μαζί με τους πρόσφυγες από τον Πόντο ταξίδεψαν και τα **μαντί**, ένα σπιτικό ζυμαρικό γεμιστό με κρέας, που περιχύνεται με

πικάντικο βούτυρο, ενώ από την Καπαδοκία ήρθε το **λαχματζούν**, ένα είδος αντολίτικης πίτσας με κρέας και λαχανικά, χωρίς τυρί.

Από την Πόλη έρχεται ένα ιδιαίτερο φαγητό που φτιάχνεται με κρέας και πουρέ μελιτζάνας, το **χουνκιάρμπεγιεντί**. Το όνομα του σημαίνει «όπως αρέσει στον Σουλτάνο» και υποδηλώνει τη νοστιμιά του.

Και φυσικά ας μην παραλείψουμε το εξαιρετικά δημοφιλές **πεϊνιρλί**, που η ονομασία του σημαίνει «με τυρί»

«Κοιτάζει η Λωζάντρα τη θάλασσα και η καρδιά της σκιρτά. Χαρίκλεια. Εμένα διεξ. Νοτιά φυσά σήμερα. Σαρδέλα πολλή θα πέσει. Να πάρεις να την κάνεις στη σχάρα. Άμα, να την τυλίξεις σε κληματόφυλλα. Λαδώνεις καλά – καλά το κληματόφυλλο, τυλίξεις μέσα τη σαρδέλα και τη βάζεις στη σχάρα. Να φας και τι να φας... Μμμμμ...!»

Εκείνη τη στιγμή μπήκε στην τραπεζαρία ο Ταρνανάς, και ακούμπησε μπροστά στη Λωζάντρα τη μεγάλη πιατέλα με τις μελιτζάνες. Λαδερές μελιτζάνες, παραγεμιστές. Και μέσα μπόλικα κουκουνάρια και σταφίδες.»

Από τη «Λωζάντρα»

Σημαντική ήταν η επιρροή της μικρασιάτικης κουζίνας και στη ζαχαροπλαστική, με βασικά συστατικά το καλό βούτυρο, το μέλι και τους ξηρούς καρπούς (**μπακλαβάς**, **σαραγλί**, **ισλί**, **κιουνεφέ**). Σε άλλα γλυκά πρωτοστατούν τα ιδιαίτερα αρώματα του ροδόνηρου (**μουχαλεμπί**), της μαστίχας (**σάμαλι**), ή της καμένης-καραμελωμένης ζάχαρης (**καζάν-ντιπί**, που σημαίνει «ο πάτος του καζανιού», αφού για να καραμελώσει η ζάχαρη το γλυκό πρέπει να καεί στον πάτο του σκεύους στο οποίο ψήνεται).

Πιστεύω ότι αξίζει να δοκιμάσουμε αυτές τις ιδιαίτερες γεύσεις και για τη νοστιμιά τους αλλά και γιατί κουβαλούν μαζί τους μικρές ιστορίες από τους ανθρώπους που τις έφεραν εδώ.

Κλεοπάτρα Γαλαίου, Β1

ΑΕΤΟΥΔΑΚΙΑ: ΜΙΑ ΞΕΧΩΡΙΣΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΛΙΧΟΥΔΙΑ

Τα αετουδάκια ήταν μπισκότα που είχαν πάνω τους το σχήμα του δικέφαλου αετού, το οποίο αποτύπωναν στη ζύμη με μια ξυλόγλυπτη σφραγίδα. Αν έχετε μικρασιάτικη καταγωγή, ίσως έχετε στην κατοχή σας μία τέτοια σφραγίδα, κειμήλιο από την γιαγιά, και δεν ξέρετε πώς να την χρησιμοποιήσετε.

Τα έφτιαχναν στα παράλια της Μικράς Ασίας (κυρίως στη Σμύρνη) λίγες μέρες πριν την Πρωτοχρονιά, αφού έπρεπε να τοποθετηθούν στο γηραιότερο μέλος της οικογένειας, το οποίο ευχόταν «όπως τον αετό, έτσι περήφανα να πετάει η φιλία μας». Στη συνέχεια τα μοίραζε στα μέλη της οικογένειας και εκείνα, σε ένδειξη σεβασμού, του φιλούσαν το χέρι.

Ο δικέφαλος αετός συμβόλιζε τη αδιάσπαστη συνέχεια της βυζαντινής καταγωγής των Ελλήνων της Μικράς Ασίας στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας.

Ελένη Δημητροπούλου, Β1

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΣΜΥΡΝΗ

Μερικά στιγμιότυπα από την τετραήμερη εκδρομή που πραγματοποιήσε το σχολείο μας στη Σμύρνη τον Μάρτιο, με τη συμμετοχή μαθητών της Γ΄ και Α΄ Γυμνασίου.

1. Στον Πύργο του Ρολογιού στην πλατεία Διοικητηρίου, δώρο του Γερμανού αυτοκράτορα Γουλιέλμου Β΄ στον τελευταίο Σουλτάνο Αμπντούλ Χαμίτ Β΄
2. Στον Κίρκιντζέ, το χωριό στο οποίο γεννήθηκε η Διδώ Σωτηρίου
3. Στην αρχαία Έφεσο. Το θέατρό της είχε χωρητικότητα 25000 θέσεων και χρησιμοποιείται ακόμη και σήμερα για εκδηλώσεις

Μαρία Ιορδανίδου

Η Μαρία Ιορδανίδου υπήρξε μια από τις δημοφιλέστερες πεζογράφους μας.

Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1897. Έμεινε για 8 χρόνια στον Πειραιά, στη συνέχεια επέστρεψε πάλι στην Κωνσταντινούπολη. Το 1914 βρέθηκε στο Βατούμ, το οποίο τότε ήταν περιοχή της Ρωσίας, και εκεί αποκλείστηκε από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τη Ρωσική Επανάσταση.

Το 1919 επέστρεψε στην Κων/πολη και το 1920 την βρίσκει στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Εκεί έρχεται σε επαφή με την πλούσια πνευματική κίνηση που χαρακτήριζε την πόλη. Παντρεύτηκε τον καθηγητή Ιορδάνη Ιορδανίδη, με τον οποίο εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου εργάστηκε στην προεβία της Σοβιετικής Ένωσης μέχρι το 1939.

Η ανάγκη της να αποδώσει τον τρόπο ζωής στην Κωνσταντινούπολη, όπως τον βίωσε η ίδια με την οικογένειά της πριν τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, την έσπρωξε να γράψει το πρώτο και πιο γνωστό βιβλίο της, τη **«Λωξάντρα»** (1963).

Το 1965 κυκλοφορεί το βιβλίο της **«Διακοπές στον Καύκασο»**, στο οποίο περιγράφει τη ζωή της στη Ρωσία. Ακολουθούν τα βιβλία **«Σαν τα τρελά πουλιά»** (1978, καλύπτονται τα χρόνια του Μεσοπολέμου στην Αλεξάνδρεια και την Αθήνα), **«Στου κύκλου τα γυρίσματα»** (1979, αφηγείται τα δύσκολα χρόνια της Κατοχής και του Εμφυλίου), ενώ το 1981 κυκλοφορεί το βιβλίο **«Η αυλή μας»** με το οποίο μας ξαναγεί στη σύγχρονη Αθήνα του ταιμέντου και της απομόνωσης. Η αμεσότητα, το απλό ύφος, οι ζωντανοί διάλογοι, η νοσταλγική και χιουμοριστική διάθεση με την οποία αμβλύνονται οι δραματικές πλευρές της ζωής έκαναν τα βιβλία της ανάρπαστα.

Η σχολική χρονιά... εν τάχει

Το σχολείο μας τίμησε την επέτειο των **100 χρόνων από τη Μικρασιατική Καταστροφή** με μια σειρά από δράσεις που προγραμματίστηκαν κατά τη διάρκεια της φετινής σχολικής χρονιάς και περιλάμβαναν ανάγνωση βιβλίων σχετικών με τη Μικρασιατική καταστροφή, εκμάθηση μικρασιάτικων παραδοσιακών χορών και τραγουδιών, επίσκεψη μαθητών στο Μουσείο Μπενάκη και συγκεκριμένα στην “Έκθεση με αφορμή τα 100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή”, καθώς και στο Μουσείο Μικρασιατικού Πολιτισμού του Αιγαίου.

Σε **τρίημερο αφιέρωμα** στη Μικρά Ασία (19-21 Δεκεμβρίου) πραγματοποιήθηκε έκθεση βιβλίου στον χώρο της σχολικής βιβλιοθήκης, στην οποία οι συγγραφείς **Ίρις Τζαχίλη** και **Solour** παρουσίασαν τα βιβλία τους. Παράλληλα είχαμε την ευκαιρία να δούμε αντικείμενα από τη Μικρά Ασία και να γευτούμε χριστουγεννιάτικα μικρασιάτικα γλυκίσματα, **προσφορά του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων**.

Ευχαριστούμε θερμά για τη συνεργασία το **Μουσείο Μικρασιατικού Πολιτισμού Αιγαίου** και το **Σωματείο Μελέτης και Διδασκαλίας Παραδοσιακών Χορών «ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ»**, καθώς και τον **κ. Ηλία Παπιώτη** για τη βοήθεια που μας προσέφερε!

Υπεύθυνοι καθηγητές: Δρόσου Αικατερίνη, Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Πνευματικού Ελένη, Τσιούλου Κωνσταντίνια, Μπέτσου Θεοδώρα.

Από το Αϊβαλί στην Πετρούπολη με τον Solour!

Με καταγωγή από το Αϊβαλί, την πιο γνωστή μετά τη Σμύρνη πόλη της Μικράς Ασίας, ο Solour, κατά κόσμον **Αντώνης Νικολόπουλος**, είναι ένας από τους πιο γνωστούς και καταξιωμένους δημιουργούς στο χώρο της πολιτικής γελοιογραφίας και των κόμικς αλλά και ένας ερευνητής των μέσων, με την ιδιότητα του πολιτικού επιστήμονα και του διδάκτορα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Τη Δευτέρα 19 Δεκεμβρίου 2022, επισκέφθηκε το σχολείο μας και για δυο ώρες συνομίλησε με μαθήτριες και μαθητές της Α΄ και της Γ΄ τάξης σ' ένα γεμάτο αμφιθέατρο. «Διαβάζετε κόμικς;» ξεκίνησε ρωτώντας και ξεδίπλωσε την τέχνη του, αποκάλυψε μυστικά της, ενθάρρυνε τη δημιουργία, τόνισε τη σημασία της υπομονής και της επιμονής στους στόχους. «Αν καταφέρετε να κάνετε κάτι κοντά σ' αυτό που θέλετε, θα έχετε περισσότερη δύναμη για ν' αντιμετωπίσετε τις δυσκολίες του επαγγέλματος αλλά και της ζωής», είπε στα παιδιά.

«Τα **κόμικς** είναι ένας τρόπος να σκέφτεσαι, είναι χόμπι που προσφέρει ευκαιρίες να αναρωτηθείς», ανέφερε, τονίζοντας ότι τα σκίτσα του έδωσαν προοπτική. Περιέγραψε αναλυτικά τον τρόπο δουλειάς του, εξήγησε την πορεία από την έρευνα και το σενάριο ως την έτοιμη σελίδα με τα μελάνια, αναφέρθηκε διεξοδικά σε όσα – για τρία χρόνια- χρειάστηκε να διαβάσει, ν' ακούσει, να ψάξει, να διασταυρώσει, να φωτογραφίσει, να σκιτσάρει ώσπου να φτάσει στην έκδοση του βιβλίου του. Μίλησε για τους μεγάλους πνευματικούς ανθρώπους που τον ενέπνευσαν και τους τέσσερις συγγραφείς, αποσπάσματα από το έργο των οποίων διασκεύασε και απέδωσε με τα σκίτσα του: «**Τέσσερις Αϊβαλιώτες αφηγούνται. Τρεις Έλληνες κι ένας Τούρκος: Φώτης Κόντογλου, Ηλίας Βενέζης, Αγάπη Βενέζη-Μολυβιάτη, Αχμέτ Γιορούλμάζ.**» (από το οπισθόφυλλο του βιβλίου του «**Αϊβαλί**» που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Κέδρος).

Μετέφερε τις εντυπώσεις του από το σημερινό Αγυλλίκ και την Μυτιλήνη και δεν δίστασε ν' αναφερθεί στο τυραννικό, όπως το κρίνει, καθεστώς της Τουρκίας και τη σχέση της με την Ελλάδα, σημειώνοντας τη θερμή υποδοχή που είχε το βιβλίο του και στην άλλη πλευρά του Αιγαίου.

Ευχαριστούμε θερμά τον δημιουργό για την τιμή να βρεθεί στο σχολείο μας και να μοιραστεί μαζί μας τόσες ενδιαφέρουσες γνώσεις και εμπειρίες.

Μια μικρασιατική ιστορία απώλειας: το Μπαϊντίρι της κ. Ίριδας Τζαχίλη

Η κ. **Ίρις Τζαχίλη** επισκέφθηκε το σχολείο μας στις 20 Δεκεμβρίου 2022. Είναι αρχαιολόγος και διδάσκει Προϊστορική Αρχαιολογία στο Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Δεν ήρθε όμως να μας μιλήσει για το αντικείμενο της επιστήμης της αλλά για την καταγραφή της δικής της οικογενειακής και προσωπικής ιστορίας όπως διασταυρώθηκε με την επίσημη αφήγηση για τη Μικρά Ασία και τα πάθη των ανθρώπων της. Μέσα στο 2022, κυκλοφόρησε σε δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση το βιβλίο της **Μπαϊντίρι 1922: Μια μικρασιατική ιστορία απώλειας** (Εκδόσεις Τα Πράγματα, 2022).

Στα 23 κεφάλαια του βιβλίου της η κ. Τζαχίλη φωτίζει χαρούμενες ή δραματικές στιγμές των προγόνων της στο Μπαϊντίρι (ένα χωριό σε μια υπέροχη περιοχή κοντά σε ποτάμι), μέχρι το 1922 όταν καταγιστικές αλλαγές επηρέασαν τις ζωές των ανθρώπων. Αναφέρθηκε στη ζωή όπως ήθελαν να τη θυμούνται οι πρόγονοί της, στην αξιοπρέπεια με την οποία ζούσαν αλλά και στην προσπάθειά τους να αντέξουν την τόσο τραγική μεταστροφή της μοίρας τους, την προσφυγιά.

Σ' όλη τη διάρκεια της συζήτησης, με απλά λόγια και ζωηρή αφήγηση, ζωντάνεψε ιστορίες, μετέφερε αναμνήσεις περασμένων γενεών και τόνισε τη σημασία της **Προφορικής Ιστορίας** που έχει εμπλουτίσει τόσο πολύ την επίσημη αφήγηση και στην οποία μπορούν και τα παιδιά να εντρυφήσουν. «Αναζητήστε παλιές φωτογρα-

φίες, τα παρότρυνε, καταγράψτε μαρτυρίες, πρακτικές, συνθήκες των προγόνων σας, οργανώστε μια δική σας έκθεση στο σχολείο με τις οικογενειακές σας ιστορίες. Μ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να μην φτάνουμε πάντα σε απαντήσεις, όμως μόνο έτσι μπορεί η Ιστορία να γίνει δική μας υπόθεση και να βρούμε τη θέση μας μέσα στο χρόνο.»

Ευχαριστούμε, κ. Τζαχίλη!

ΕΚΔΗΛΩΣΗ

Κείμενα, τραγούδια και χορούς από τη Μ. Ασία θα παρουσιάσουν μαθητές μας σε ένα αφιέρωμα για τα «100 χρόνια από τη Μικρασιατική καταστροφή» που θα πραγματοποιηθεί στο προαύλιο του σχολείου μας την Παρασκευή 30 Ιουνίου και ώρα 20:30

Σημαντική διάκριση του σχολείου μας

Αλήθεια, το ξέρατε ότι στην αρχαία Ελλάδα πριν τον πέμπτο αιώνα π.Χ. οι οικόσιτες γάτες ήταν σπάνιες; Πάντως ο Ηρόδοτος δοκίμασε μεγάλη έκπληξη όταν τις είδε στην Αίγυπτο, επειδή είχε δει μόνο άγριες.

Μήπως τότε έχετε ακουστά τη **Μεχλεμπέ**; Τη γάτα της αυτοκράτειρας Ζωής Πορφυρογέννητης, που έτρωγε από χρυσά δοχεία και είχε τους δικούς της υπηρέτες για να φροντίζουν όλες τις ανάγκες της;

Εμείς αυτά τα ανακαλύψαμε μέσα από ένα πολύ ενδιαφέρον και βραβευμένο **παιχνίδι** που δημιουργήθηκε στο σχολείο μας.

Στο πλαίσιο του μαθήματος Μεσαιωνική και Νεότερη Ιστορία της Β΄ Γυμνασίου το σχολείο μας συμμετείχε στον Πανελλήνιο Διαγωνισμό που διοργάνωσε η επιστημονική ένωση «Νέα Παιδεία» και το «Ιόνιο Πανεπιστήμιο-Εργαστήριο Εκπαιδευτικής Καινοτομίας», για μαθητές/-τριες Γυμνασίου **στην Ελλάδα, την Κύπρο και στα σχολεία της Ομογένειας**, με τίτλο: «**Ιστορίες που αφηγούνται τα μνημεία του αρχαίου πολιτισμού**». Θεματική του διαγωνισμού ήταν η σχέση του ανθρώπου με τα ζώα και σκοπός η ελεύθερη προσέγγιση της σχέσης αυτής, η δημιουργική έκφραση των μαθητών/-τριών που αφηγούνται τις δικές τους ιστορίες, βασισμένες σε συγκεκριμένα έργα- μνημεία του Ελληνικού πολιτισμού. Στον Διαγωνισμό συμμετείχαν οι μαθήτριες του Β: **Βινιεράτου Στυλιανή, Βλαχοπούλου Μαρία-Κωνσταντίνα, Βλάχου Ζαφειρία, Γαζοράκη Ιωάννα, Γαλαίου Κλεοπάτρα, Γραμματικάκη Ιφιγένεια, Δημητροπούλου Ελένη, Ζαμπέλη Αγγελική**, υπό την καθοδήγηση της Φιλολόγου **Βασιλικής Δουληγέρη**, με το έργο: «**Οι 7 ζώες**

της Μεχλεμπέ: ένα διαδικτυακό αφηγηματικό ιστορικό παιχνίδι» και απέσπασαν το Α΄ βραβείο στην κατηγορία «Ψηφιακά έργα». Το παιχνίδι είναι διαθέσιμο στον σύνδεσμο:

<https://onedrive.live.com/view.aspx?resid=9899655517440B6!5233&ithint=file%2cpptx&authkey=!AEyBMrDJD K H J q M Y>

Θερμά συγχαρητήρια στον συμμαθητή μας Οδυσσέα Γελαδάρη, που για άλλη μια χρονιά διακρίθηκε στο άθλημα του τένις! Φέτος στέφθηκε πρωταθλητής στο διπλό και έφτασε στην τετράδα στο μονό!

Ελάτε να μάθουμε - παίξουμε - γράψουμε θέατρο!

Ένα πολύ ενδιαφέρον **θεατρικό εργαστήριο** υλοποιήθηκε φέτος στο σχολείο, με την εποπτεία του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθήνας, από τη μεταπτυχιακή σπουδάστρια κ. **Μαίρη Καραδήμου**. Το φετινό εργαστήριο είχε τίτλο **ΘΕΑΤΡΟ και ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ** και περιλάμβανε έννοιες όπως η αναπνοή στον άνθρωπο (Βιολογία), κίνηση, δράση και αντίδραση (Φυσική) και πιθανότητες (Μαθηματικά).

Τα παιδιά δημιούργησαν το δικό τους θεατρικό κείμενο πάνω στην έννοια των πιθανοτήτων με αφορμή το βιβλίο Τα 88 ντολμαδάκια του Ευγένιου Τριβιζά, φαντάστηκαν το ρόλο τους και τον «έντυσαν» με δικά τους ρούχα και αξεσουάρ. Παρουσίασαν το έργο τους σε μια μεγάλη, χαρούμενη συνάντηση 39 σχολείων την Παρασκευή 12 Μαΐου στο αμφιθέατρο της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ και εισέπραξαν ένα ζεστό χειροκρότημα για την ευφάνταστη ιστορία τους! Η κ. Καραδήμου καθοδήγησε επιδέξια τα παιδιά αναδεικνύοντας τις προσωπικότητές τους. Την ευχαριστούμε θερμά!

Μια απόπειρα δημιουργικής γραφής... πάνω σ' έναν ξένο τίτλο...

(με αφορμή το αντιπολεμικό διήγημα «Γιατί» του Γ. Μαγκλή, ένα κείμενο για τον καθημερινό πόλεμο της εποχής μας: τον εκφοβισμό)

Πραγματικά ελπίζω να μην μπορούν πολλοί να ταυτιστούν μαζί μου, γιατί η κατάσταση είναι απaráδεκτη. Στην αρχή ένιωθα φρικτά! Κάθε φορά που πήγαινα αντίκριζα τα βλοσυρά τους βλέμματα, ψιθύρους πίσω από την πλάτη μου και τα χάχανά τους.

Και γιατί όλα αυτά; ΠΑΤΙ; Μπορεί να μην είμαι τόσο «iπ», μπορεί να θέλω να κάνω διαφορετικά πράγματα από αυτούς, αλλά δεν πιστεύω ότι αξίζω τέτοια συμπεριφορά. Τι λάθος έχω κάνει;

Στη συνέχεια κατάλαβα ότι ΔΕΝ ΕΦΤΑΙΓΑ ΕΓΩ. Συνειδητοποίησα ότι, όταν ο ίδιος τους ο φίλος φεύγει, σταματάει να είναι φίλος και μετατρέπεται σε θέμα κουτσομπολιού, γέλιου και κοροϊδίας.

Μην αφήνετε αυτά τα άτομα να σας επηρεάσουν ψυχολογικά... Δεν αξίζει...

*ένας μαθητής... μια μαθήτρια...
ίσως εσύ που με διαβάζεις τώρα...*

Τα άστρα όλα έχουν βγει. Ταξιδεύουν στο Αιγαίο τα παιδικά όνειρά μας. Το κύμα χτυπά τη μάσκα του καϊκιού μας και τα κοιμίζει. Κοιμηθείτε, όνειρά μας. Στην ξένη χώρα που πάμε πρόσφυγες τι άραγες να μας περιμένει, τι μέρες να είναι ν' ανατείλουν;

Ηλίας Βενέζης

